

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Tereza Franzeová

**Srovnání vybraných metod odhalování násilné
radikalizace**

**Comparison of Selected Methods of the Violent Radicalization
Detection**

Vedoucí práce:

Mgr. Tomáš Diviš, MSc

2024

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Tomáši Divišovi, MSc za podnětné rady, odborné vedení práce a ochotu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Tereza Franzeová', written in a cursive style.

Tereza Franzeová

V Praze dne 1. 5. 2024

Abstrakt

Problematika radikalizace je problémem současným a velmi palčivým. Evropa v posledních letech zažívá vzestup radikalizačních tendencí.

Ve své literárně-přehledové bakalářské práci se pokusím přiblížit téma radikalizace. Toho, jak k ní dochází, co může tento proces urychlit či naopak zpomalit nebo úplně zastavit. Ve své práci se také zaměřím na násilnou radikalizaci, na to, co žene lidi k násilí, a také, jak násilnou radikalizaci poznat dříve, než se přetaví v činy. Ke konci práce také popíšu způsoby prevence násilné radikalizace a způsoby spolupráce orgánů na ochraně obyvatelstva před násilnou radikalizací.

Cílem mé bakalářské práce poté bude blíže popsat vybrané metody odhalování násilné radikalizace a srovnat je z hlediska použitelnosti pracovníky ozbrojených bezpečnostních sil v České republice.

Klíčová slova: extremismus, terorismus, násilná radikalizace, detekce, metody odhalování, srovnání, prevence

Abstract

The issue of radicalisation is a contemporary and very pressing problem. In recent years, Europe has experienced a rise in radicalisation tendencies.

In my literary-review bachelor thesis I will try to introduce the topic of radicalisation. How it occurs, what can accelerate or, on the contrary, slow down this process or stop it altogether. In my thesis I will also focus on violent radicalization, what drives people to violence and also how to recognize violent radicalization before it turns into action. Towards the end of the thesis, I will also describe the ways in which violent radicalisation can be prevented and how the authorities work together to protect the population from violent radicalisation.

The aim of my bachelor thesis will then be to describe in more detail the selected methods of detecting violent radicalisation and to compare them in terms of their applicability to armed security forces in the Czech Republic.

Key words: extremism, terrorism, radicalization, detection, methods of detection, comparison, prevention

Seznam použitých zkratek

BIS – Bezpečnostní informační služba

CoPPRa – Community Policing Program

DAP – Deutsche Arbeiterpartei

ERG-22+ – Extremism Risk Guidelines 22+

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

GRU – Glavnoje razvedyvatel'noje upravlenije

IDF – The Israel Defence Forces

INSiGHT – Investigative Search for Graph-Trajectories

IRA – Irská republikánská armáda

ISIS – Islámský stát Iráku a Sýrie

LGBT+ – Lesbians, Gays, Bisexual and Transgender +

MVČR – Ministerstvo vnitra České republiky

NCOZ – Národní centrála proti organizovanému zločinu

NOMS – the National Offender Management Services

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

ODS – Občanská demokratická strana

RAN – Radicalization Awareness Network

RMA – Risk Management Authority

SAIRO – systém analytické identifikace radikalizace osob

SAVRY – Structured Assessment of Violence Risk in Youth

SPD – Svoboda a přímá demokracie

SPJ – Structured Professional Judgement

TerRa – Terrorism and Radicalization

TRAP-18 – Terrorist Radicalization Assessment Protocol-18

UPJ – Unstructured Professional Judgement

VERA-2R – Violent Extremism Risk Assessment 2 Revised

VS – Vězeňská služba

WHO – World Health Organisation

Obsah

Úvod	10
1. Terminologie, definice pojmů	11
1.1. Radikalizace	11
1.1.1. Násilná radikalizace	13
1.2. Extremismus.....	13
1.1.2. Extremistické ideologie.....	15
1.1.2.1. Pravicový extremismus	16
1.1.2.2. Komunismus, levicová a anarchistická radikalizace	17
1.1.3. Islamistická radikalizace	17
1.3. Terorismus.....	18
2. Agrese, násilí a emoce.....	20
2.1. Agrese.....	20
2.2. Násilí	21
2.3. Teorie agrese	22
2.4. Emoce.....	23
3. Radikalizace	25
3.1. Potenciální mechanismy radikalizace	25
3.1.1. Individuální mechanismy	25
3.1.2. Skupinové mechanismy.....	30
3.1.3. Masové mechanismy	32
3.2. Modely radikalizace	34
3.2.1. Pyramidový model radikalizace	34
3.2.2. Schodišťový model radikalizace	36
3.2.3. Lineární model radikalizace	39
3.2.4. Spaaijův a Hammův model radikalizace osamělých útočníků.....	40
4. Práce s násilnou radikalizací	41

4.1.	Odhlování násilné radikalizace.....	41
4.1.1.	Indikátory radikalizace.....	42
4.1.2.	Přístupy k odhalování násilné radikalizace	44
4.1.3.	Představení vybraných strukturovaných metod odhalování násilné radikalizace 45	
4.1.4.	Další metody odhalování násilné radikalizace	50
4.1.5.	Specifika radikalizace v České republice	52
4.1.6.	Srovnání vybraných metod odhalování násilné radikalizace v kontextu použití pracovníky ozbrojených bezpečnostních složek ČR	54
4.2.	Opatření proti radikalizaci.....	58
4.2.1.	Deradikalizace.....	58
4.2.2.	Prevence	60
5.	Diskuze.....	63
6.	Závěr.....	64
	Reference.....	65
	Seznam příloh.....	77
	Přílohy	78
6.1.	Příloha 1	78

Úvod

Radikalizace – obávaný fenomén, který je v posledních letech v Evropě i jinde ve světě na vzestupu. Ať už v podobě teroristických útoků, polarizace společností či eroze demokracií v různých koutech světa. U nás v Česku i ve světě eskalovala radikalizaci osob pandemie Covidu-19 téměř ihned následovaná vypuknutím války na Ukrajině (Freedom House, n.d.; Kabrhelová et al., 2022; Kocmanová, 2023).

Téma radikalizace je mi blízké, zároveň studuji kromě psychologie ještě politologii a mezinárodní vztahy na FSV UK. Toto téma jsem si tedy vybrala jednak proto, že je průsečíkem mých oborů, jednak proto, že mě velmi zajímá a myslím si, že bude do budoucna velmi důležité. Něktými autory bylo potvrzeno, že polarizace společností je globální fenomén (McCoy et al., 2018), který může mít vliv na radikalizaci společnosti (Herschinger et al., 2020) či na preferenci silných leaderů, což by mohlo ohrozit kvalitu demokracie (Crimston et al., 2021).

Tématem bakalářské práce je násilná radikalizace a její odhalování. Pokusím se představit téma radikalizace a její specifika, tedy toho, jak k ní dochází, co může tento proces urychlit či naopak zpomalit nebo úplně zastavit. Speciálním zaměřením je pak radikalizace násilná, s čímž úzce souvisí i tematika jako agrese nebo násilí, tedy proč lidé páchají násilí a proč se radikalizují z psychologické perspektivy.

Poslední kapitola se zaměřuje na práci s násilnou radikalizací. Součástí této kapitoly bude pojednání o možnostech prevence násilné radikalizace a práci s již radikalizovanými jedinci i o možnostech, jak je deradikalizovat. Velká část poslední kapitoly bude zaměřena na odhalování násilné radikalizace, jaké indikátory mohou o radikalizaci jedince svědčit a jaké různé přístupy a konkrétní metody se používají k odhalování násilné radikalizace.

Cílem je blíže popsat vybrané metody odhalování násilné radikalizace a srovnat je z hlediska použitelnosti pracovníky ozbrojených bezpečnostních sil v České republice.

1. Terminologie, definice pojmů

Pro účely této práce a kvůli značné definiční variabilitě v oblasti radikalizace jsem se rozhodla nejdříve definovat pojmy, které budu používat. Jedná se o tyto pojmy: radikalizace, extremismus a terorismus. Vhodně vymezená terminologie je také velmi užitečná při následné práci s radikalizací a jejím odhalováním, jak uvádí Diviš: „*Operacionalizace teoretických konceptů v oblasti hodnocení rizika násilného extremismu je nezbytným předpokladem k přijetí adekvátních opatření a efektivnímu potlačení společensky nežádoucích projevů extremistického násilí*“ (Diviš in Vegrichtová, 2022, s. 51).

Tyto pojmy jsem do práce zařadila z důvodu jejich velké provázanosti. Nezřídka se pojmy radikalizace a extremismus používají jako synonyma (Carter, 2018). I v případech, kdy se jako synonyma nepoužívají, spolu úzce souvisí: radikalizace je brána jako proces, extremismus jako výsledek radikalizace, soubor hodnot a metod, které jedinci používají, aby dosáhli svých cílů (Centrum proti hybridním hrozbám, n.d.; Čírtková in Vegrichtová, 2022, s. 12; Trip et al., 2019). Terorismus je pak vyústěním radikalizačního procesu či extremistického smýšlení do činů extrémního násilí proti civilistům za účelem vyvolání strachu či dosažení politických nebo sociálních cílů (Doosje et al., 2016; Lösel & Bliesener, 2021). Terorismus i extremismus mohou být vyústěním procesu radikalizace, ale také nemusí (Doosje et al., 2016).

1.1. Radikalizace

Centrum proti hybridním hrozbám MVČR používá následující definici radikalizace: „*Radikalizací jsou rozuměny změny ideologických postojů člověka směrem k postojům vyhraněným, které vybočují z ústavních norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům. Tyto extremistické postoje jsou způsobilé přejít v aktivity, které působí destruktivně na stávající demokratický systém, včetně aktivit násilného charakteru. Radikalismem rozumíme zastávání těchto vyhraněných ideologických postojů.*“ (Centrum proti hybridním hrozbám, n.d.).

Všimněme si zde, že definice odlišuje dva pojmy: radikalizaci a radikalismus. Radikalizací je zde myšlen onen proces, při kterém se názory stávají vyhraněnými a extrémními, radikalismus je už samotný výsledek tohoto procesu či zastávání extrémních názorů. Podle této definice by se dal celkem dobře zaměnit termín radikalismus za termín extremismus, ale Charvát poukazuje

na to, že obě slova mají kořen s rozdílnými významy a neměla by se tedy zaměňovat, i když se to tak často děje (Charvát, 2007, s. 9-10).

Definice dále uvádí, že „*radikalizace může být v zásadě náboženská, politická anebo obecně protidemokratická, zaměřená proti demokratickému právnímu státu*“ (Centrum proti hybridním hrozbám, n.d.). Rozlišuje tedy tři směry či druhy radikalizace.

Náboženská radikalizace je podle MVČR procesem vyhranění postojů týkajících se nějakého náboženství. Náboženští radikálové se vyznačují doslovnou interpretací náboženských textů, na základě které se poté uchylují k násilí (Centrum proti hybridním hrozbám, n.d.).

Politická radikalizace se týká ideologií, zahrnuje v sobě tedy levicový a pravicový extremismus (Centrum proti hybridním hrozbám, n.d.). O ideologiích se zmiňují dále, v podkapitole *Ideologie*.

Co se týče posledního druhu, **protidemokratické radikalizace**, podle Centra hybridních hrozeb MVČR jde v ČR o poměrně nový fenomén. Je spojený s nárůstem podpory politických stran a hnutí, které jsou populistické, často krajně pravicové a šíří dezinformace. Nežádka jsou jejich postoje i protiústavní či směřované na omezení demokracie v našem státě. Tyto subjekty jsou také často známé svými prokemelskými názory či přímými vazbami na Rusko (Centrum proti hybridním hrozbám, n.d.).

Radikalizace se dá také rozdělit na **skupinovou a individuální** (tzv. seberadikalizaci). Jak uvádí docentka Čírtková, forenzní psychologie v současné době pracuje s tezí podobnosti obou druhů radikalizace (Čírtková in Vegrichtová a kol., 2022, s. 12). Čírtková ještě podotýká, že forenzní psychologie dělí radikalizaci podle motivace na **politickou** (neboli ideovou), **nepolitickou** (neboli osobně motivovanou) či na **kombinaci obojího** (Čírtková in Vegrichtová, 2022, s. 14). Toto rozdělení tedy na rozdíl od rozdělení Centra proti hybridním hrozbám MVČR nevyděluje náboženskou radikalizaci jako samostatný typ, ale zařazuje ji buď mezi osobní, či mezi kombinovanou (pokud je ve spojení s radikalizací politickou). Také by se dalo říct, že shrnuje dvě kategorie radikalizace podle MVČR (politickou a protidemokratickou) do jedné kategorie politické radikalizace.

U definice radikalizace je také důležité zmínit, že se jedná o multidimenzionální a velmi individuální proces, jak uvádí Vegrichtová (Vegrichtová, 2019, s. 35). Tyto skutečnosti činí proces radikalizace nesmírně náročným na vyšetřování či prevenci, protože „*každý příběh*

radikalizace je unikátní a jeho dynamika může být velmi proměnlivá“ (Vegrichtová, 2019, s. 35).

1.1.1. Násilná radikalizace

Ne každá radikalizace je nutně radikalizací násilnou. Jak už bylo uvedeno, radikalizace je proces, který může mít různá vyústění. Může vyústit použitím násilí, ale také nemusí. Existuje například mnohem více lidí, kteří jsou radikální, ale nepáchají násilí (McCauley & Moskalenko, 2008). Někteří lidé mohou sdílet radikální názory, šířit extremistickou propagandu či se uchýlovat k agresivním nadávkám, to ale neznamená, že se někdy uchýlí k použití násilí (McCauley & Moskalenko, 2008). Bartlett a Miller (2012) říkají, že být radikální nutně neznamená být násilný, v první řadě to znamená odmítnutí statu quo a snahu změnit stávající politický či sociální stav.

Násilná radikalizace je procesem, který na rozdíl od radikalizace vede k násilnému činu a násilné řešení situace je viděno jako nezbytné (Kvasničková, 2016). Bartlett a Miller (2012, s. 2) rozdělují násilnou a nenásilnou radikalizaci následovně: *„Násilná radikalizace je proces, při kterém jednotlivci podnikají teroristickou činnost nebo jí přímo napomáhají. Nenásilná radikalizace je pak proces, při kterém jednotlivci začínají zastávat radikální názory ve vztahu ke stávajícímu stavu, ale nepodnikají teroristickou činnost, nenapomáhají jí ani k ní nenavádí“*. Rozdíl mezi násilnou a nenásilnou radikalizací tedy spočívá v náhledu na násilí jako prostředku k dosažení cíle. Násilná radikalizace tedy může sloužit jako zastřešující pojem pro procesy, které vedou k použití násilí. Např. viz Kvasničková: *„Do násilné radikalizace můžeme zahrnout teroristické útoky a organizace, akty hybridní války, problematická hnutí i akce osamělých útočníků“* (Kvasničková, 2016, s. 18).

1.2. Extremismus

Ve spojení s radikalizací je velmi často používán i pojem extremismu. Někteří pojem radikalizace a extremismus zaměňují, což bývá často spojováno hlavně s laickou veřejností a masmédií (Charvát, 2007, s. 9), nicméně i někteří akademičtí autoři používají tyto termíny jako synonyma (Carter, 2018). Někteří naopak zdůrazňují rozdíly mezi těmito pojmy (Charvát, 2007, s. 9-10; Bötticher, 2017, s. 75). Slovo extremismus je odvozeno od latinského slova

extremus („nejvzdálenější“ nebo „nejkrajnější“). Obecně se slovem extremismus myslí vyznávání nějakých extrémních názorů či ideologií, jak ale uvádí Charvát (2007, s. 9), pojem extremismus je stále dost nejasný, a lidé ho často používají, jak se jim zachce. Běžně můžeme vidět slovo „extremista“ používané jako hanlivé označení politického protivníka, který zastává jiný názor než dotyčný (Charvát, 2007, s. 10).

Ministerstvo vnitra definuje extremismus následovně: „*Pojmem extremismus jsou označovány vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku*“ (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010). Mezi tyto zmiňované principy se obvykle řadí: „*úcta k právům a svobodám člověka a občana, svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát, nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu, svrchovanost lidu, volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů, ochrana menšin při rozhodování většiny, svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení*“ (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010).

Tato definice dále dodává: „*Extremistické postoje jsou způsobilé přejít v aktivity, které působí, ať již přímo nebo v dlouhodobém důsledku, destruktivně na stávající demokratický politicko – ekonomický systém, tj. snaží se nahradit demokratický systém systémem nedemokratickým (totalitním nebo autoritářským režimem, diktaturou, anarchií).*“

Jak si můžeme všimnout, tato definice se podobá definici protidemokratické radikalizace. Extremismus je však z hlediska ministerstva definován jako něco ještě extrémnějšího než radikalizace. Na pomyslném antidemokratickém spektru by se radikalizace umístila o něco blíže středu než právě extremismus. Definice se také liší v tom, že radikalizace je považována za proces, kdežto extremismus je považován za výsledek právě radikalizačního procesu. Mareš doplňuje: „*Extremismus lze chápat jako běžné označení pro cokoliv krajního, vyhraněného či výstředního, lze s ním však pracovat i jako s konceptualizovaným pojmem, který se vztahuje ke specifické ideové pozici. Takto je vymezován ve vědecké sféře, v úředních dokumentech a v některých případech i v právních dokumentech (v ČR však pojem není „právní“ v tom smyslu, že by se vyskytoval v zákonech, lze jej však nalézt v některých interních*

normách státních institucí a v soudních rozhodnutích)“ (Mareš, 2003, s. 36, cit. podle Mareš, 2014). Tato definice tedy není tak striktní ve svém vymezení toho, co extremismus může být, zařazuje sem „cokoliv krajního, vyhraněného či výstředního“.

Z hlediska psychologie může být extremismus definován dvěma způsoby. Prvním je extremismus jako deviace názorů či myšlenek od normy (Klein & Kruglanski, 2013). Tato definice je tedy vždy závislá na nějaké referenční skupině, která zastupuje normu či většinu. Tato definice je trochu problematičtější, protože to, co je považováno za normu, je vždy závislé na daném geografickém či kulturním kontextu (Klein & Kruglanski, 2013). Druhým způsobem definování extremismu je pak definovat ho jako „horlivost či přesvědčení“ (Klein & Kruglanski, 2013, s. 422). Výzkumníci operacionalizovali tento koncept pomocí „*pevnosti přesvědčení, ochoty hájit stanovisko, pevnosti názoru a jistoty ohledně stanoviska*“ (McGregor et al., 2001 in Klein & Kruglanski, 2013, s. 422). Někteří autoři také argumentují, že tato horlivost v názorech u extremistů je způsobena nejistotou. Díky silným přesvědčením, která extremismus nabízí pomocí černobílého vidění světa, tak mohou tuto nejistotu zatlačit do pozadí (Hogg et al., 2013).

Jak bylo uvedeno, pojmy radikalizace a extremismus se občas překrývají a občas znamenají něco úplně jiného. Obecně lze ale říci, že radikalizací rozumíme spíše proces přijímání extremistických myšlenek, kdežto extremismus odkazuje právě k zastávání oněch myšlenek a činům s tím spojeným (Trip et al., 2019).

1.1.2. Extremistické ideologie

Pokud se bavíme o extremismu, rozlišujeme jednotlivé extremistické ideologie. Každá ideologie má jiný cíl a jinou skupinu následovatelů, i když používanými prostředky se často moc neliší. Indikátory radikalizace bývají obecně platné, nicméně každá z ideologií se trošku liší jednotlivými projevy, které mohou napomoci odhalení probíhající radikalizace jejím směrem (Vegrichtová, 2019, s. 126). Pro odhalování násilné radikalizace je také velmi důležité znát jednotlivé ideologie a jejich „poznávací znamení“ (např. různé znaky, tetování, symbolika), díky kterým se dají lépe identifikovat lidé zastávající tuto extremistickou ideologii jak v online, tak offline prostoru (Scrivens et al., 2021).

1.1.2.1. Pravicový extremismus

Mareš definuje pravicový extremismus následovně: „*Celkově vzato zahrnuje konglomerát nacionalistických, tradičně konzervativních, autoritářských a reakčních, někdy i liberálních pozic. Radikálně pravicové pozice jsou v první řadě antipozicemi proti moderně, proti individuálním hodnotám, jako je svoboda a sebeurčení, proti pluralismu mínění a způsobu života, proti etablovaným stranám a proti demokracii. Charakteristické jsou „anti-postoje“ vůči všemu cizímu a odcizujícímu, stejně jako výrazné nepřátelství vůči přistěhovalcům, antievropské, antizápadní postoje a odmítání supranacionálních spojení*“ (Mareš, 2003, s. 35).

Pokud mluvíme o pravicovém extremismu, můžeme říci, že dvě nejznámější pravicové ideologie jsou nacismus a fašismus kvůli svému ničivému působení na světové dějiny ve 20. století. Stává se, že lidé někdy mezi těmito dvěma pojmy nerozlišují, podle Charváta neznamenaají ani zdaleka to samé (Charvát, 2007, s. 70).

Pojem fašismus pochází z italštiny a znamená otep či svazek. Charvát ve své knize *Současný politický extremismus a radikalismus* píše o fašismu jako o ideologii se třemi hlavními pilíři: „*nacionalismus (spojený s rasismem, avšak podstatně méně již s antisemitismem), antidemokratismus a antidemokratismus*“ (Charvát, 2007, s. 66). Od nacismu se fašismus odlišuje také nedostatečným obdivem k mýtům a okultnosti (Charvát, 2007, s. 70).

Co se nacismu týče, Charvát (2007, s. 67) uvádí, že vznikl v podobné době jako fašismus, od fašismu se ale odlišil celkem zásadně. Co se ideologie strany týče, podle Charváta se dodnes vedou spory o to, na jakou stranu spektra nacismus zařadit, nejčastěji ale bývá řazen ke krajní pravici. Není ani moc jasné, jak je to s příbuzenstvím nacismu s fašismem – někteří označují nacismus za nástupnickou ideologii fašismu, někteří jej označují za samostatnou ideologii (Charvát, 2007, s. 68-70; Nakonečný, 2017). Podle Charváta je nacismus matoucí z důvodu nesourodosti ideologie. Spojuje totiž dohromady prvky antikomunismu, antidemokratismu, národního socialismu, nacionalismu, rasismu a antisemitismu se špetkou okultismu, ezoteriky a revolučního nadšení (Charvát, 2007, s. 69).

V současné době se u krajně pravicových uskupení nejčastěji setkáváme s akcentováním témat rasismu, homofobie a xenofobie (popř. islamofobie). U krajně pravicových uskupení se také objevuje populismus, hlavně u těch, která pronikají do parlamentů (Danics, 2019, s. 37). Další změnou je to, že dnešní krajně pravicová scéna je mnohem méně vyhraněná ideologicky, spojují ji spíše jednotlivá témata než ideologie (Mareš, 2012).

1.1.2.2. Levicový extremismus

Obecnými požadavky levicových ideologií bývá absolutní rovnost všech, s čímž se mohou pojit např. protesty proti kapitalistické společnosti. Levicoví radikálové pak v rámci absolutní rovnosti mohou požadovat svržnutí stávajícího systému či smazání všech existujících rozdílů mezi lidmi (Danics & Tejchmanová, 2017, s. 70). Podle Charváta komunismus představuje zastřešující pojem pro mnoho ideologií, které mají svůj původ v marxismu. Těchto ideologií je celá řada, můžeme zmínit např. trockismus, maoismus, marxismus či leninismus (Charvát, 2007, s. 86-87).

Anarchismus bývá také řazen ke krajně levicovým ideologiím (Charvát, 2007, s. 112). Anarchistické myšlenky mají kořeny v úplném osvobození člověka. Anarchismus tedy usiluje tedy o osvobození člověka od jakékoliv nadvlády, vlády či společenské struktury (Charvát, 2007, s. 112).

Častými tématy, která jsou levicovými radikály akcentována, bývá ochrana životního prostředí, klimatická změna, antikapitalismus či antifašismus (Bundesamt für Verfassungsschutz, n.d.; RAN, 2017).

1.1.3. Islamistická radikalizace

Co se radikalizace v rámci islámu týče, nejrozšířenějším je tzv. salafitský džihádismus. Salafismus odkazuje k reformistickému proudu sunnitského islámu z 19. a 20. století, úžeji pak saudskoarabská interpretace salafismu z modernější doby, tzv. wahhábismus (Vegrichtová a kol., 2022, s. 115). Džihadismem se potom rozumí neologismus vytvořený ze slova džihád. Jak specifikují autoři v knize Terorismus a radikalizace v České republice, k vytvoření tohoto neologismu došlo za účelem odlišení nelegitimní formy džihádu (džihadismu) od legitimní formy, která měla podporu Saudské Arábie a USA (Vegrichtová a kol., 2022, s. 117). Skupiny s touto ideologií uznávají pouze doslovný výklad Koránu a základních textů, jsou označovány za fundamentalistické. Další rozšířenou islamistickou radikální ideologií je tzv. Muslimské bratrstvo. To je považováno za něco umírněnější, kromě základních textů uznává i např. místní zvyklosti a tradice (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010). Islamistická radikalizace je u nás v ČR nejmenším problémem ze všech typů radikalizací, hlavně proto, že naše muslimská komunita je „*velmi malá a velmi dobře integrovaná do společnosti*“ (Centrum proti hybridním hrozbám, n.d.).

1.3. Terorismus

Dalším pojmem, který se v souvislosti s radikalizací objevuje, je terorismus. Terorismem většinou rozumíme vyústění procesu radikalizace do formy násilné radikalizace či dovedení extremismu do krajní meze, kde je použito násilí. Např. Krueger (2008) hovoří o terorismu jako o taktice a zároveň jako o politicky motivovaném extrémním násilí.

Doosje et al. (2016, s. 79) definují ve své práci terorismus z psychologického hlediska následujícím způsobem: „*Terorismus je násilný čin (domácí či mezinárodní), většinou provedený proti civilnímu obyvatelstvu, zaměřený na dosažení změn v chování lidí a politických cílů prostřednictvím strachu, který svými činy vytváří v širší populaci*“. Hlavním mechanismem terorismu, který používá, je tedy vyvolání strachu (či teroru). Tento strach pak může dále mít na společnost vliv v podobě „*zvyšování polarizace mezi různými etniky a náboženskými či národnostními skupinami, což vytváří konflikt mezi různými segmenty společnosti*“ (Doosje et al., 2016, s. 79).

Moderní forenzní psychologie rozlišuje dva druhy terorismu: **terorismus skupinový a individuální** (Čírtková in Vegrachtová a kol., 2022, s. 12). Tyto dva druhy terorismu korespondují s dvěma hlavními způsoby radikalizace, tedy s radikalizací skupinovou a radikalizací individuální. Oba druhy jsou odlišné např. ve způsobech legitimizace násilí či v útočnickově motivaci, jsou si ale v principu dosti podobné např. tím, že konečným cílem je použití násilí, které bývá pro teroristy morálně ospravedlnitelné a viděné jako jediná možná cesta (Čírtková in Vegrachtová a kol., 2022, s. 12).

Terorismus je v Evropě nejčastěji spojován s radikálními islamistickými džihádisty a organizacemi jako je Islámský stát či Al-Káida (Europol, 2023). Je tomu tak zřejmě proto, že tyto teroristické útoky jsou nejvíce reportovány v médiích, vyžádaly si zatím v Evropě ze všech teroristických útoků nejvíce obětí a také tím, že každý rok je zatčeno nejvíce lidí za podezření z džihádistického či nábožensky motivovaného terorismu (viz např. Europol, 2023; Evropský parlament, 2021b). Počty vykonaných džihádistických teroristických útoků se ale snižují. Zatímco v roce 2020 bylo na území EU spácháno 13 teroristických útoků, v roce 2021 se číslo snížilo na 11 a v roce 2022 dokonce pouze na 6 útoků za rok (Europol, 2023).

Džihádistický terorismus ale není zdaleka jediným druhem terorismu, který lze pozorovat. EU rozlišuje ještě levicový a anarchistický terorismus, pravicový terorismus, etnonacionalistický/

separatistický terorismus či terorismus spadající do kategorie nespécifikovaných činů (Europol, 2023).

2. Agrese, násilí a emoce

Agrese, násilí a emoce jsou pojmy, které úzce souvisí s násilnou radikalizací. Násilná radikalizace používá násilí jako prostředek k dosažení cíle. Násilí je definováno jako krajní bod spektra agrese, jako nejvyšší stupeň, do kterého může agrese vyústit, ale také nemusí (Allen & Anderson, 2017). Emoce jsou poté mohutnosti, které doprovází či vyvolávají některé druhy agrese (Lovaš in Výrost & Slaměný, 2008). Někteří autoři také zmiňují, že emoce mohou být přímou součástí radikalizačního procesu (Matsumoto et al., 2015, cit. podle van Stekelenburg, 2017). Níže se těmto pojmům budu věnovat, nadefinuji je a blíže rozvedu.

2.1. Agrese

Poněšický (2005, s. 22) agresi ve své knize definuje jako „*psychologickou mohutnost, jež má za cíl poškodit přírodu, věci, lidi nebo sebe samého*“. Jiná definice uvádí, že agrese je „*forma chování, která má za cíl způsobit fyzickou či psychologickou újmu dalšímu člověku*“ (Allen & Anderson, 2017, s. 1). Takto bývá agrese vymezována v úzkém pojetí. Existuje i širší pojetí, podle kterého agrese může být prostředkem k dosažení nějakého cíle, nemusí být nutně zaměřena proti dalšímu člověku (Janata, 2000, s. 19).

Rozpory ohledně definice agrese se v akademické obci moc neobjevují (Allen & Anderson, 2017, s. 1). Problém ale nastává, když se debatuje nad tím, zda je agrese vrozenou vlastností, či reakcí na frustraci. Poněšický (2005, s. 21) poukazuje na to, že se s největší pravděpodobností jedná o syntézu těchto dvou možností, tedy že je něco pravdy na obou možnostech. O tomto více níže v podkapitole *Teorie agrese*.

Agrese není jen jedna, má několik různých typů.

Prvním způsobem, jakým agresi dělit, je pomocí tří bipolárních dimenzí. Tuto typologii vytvořil Čermák (1998). Agrese může být přímá-nepřímá, fyzická-verbální, aktivní-pasivní. Různým kombinováním těchto dimenzí můžeme získat až osm různých typů agrese, které se navzájem liší svými projevy. Příkladem přímé fyzické aktivní agrese by bylo dát na ulici člověku pěstí.

Agrese se také dá dělit podle příčiny, jak v knize *Sociální psychologie* uvádí psycholog Ladislav Lovaš, a to na afektivní, instrumentální a třetí, později přidaný typ, tyranizování, obtěžování a šikanování (Lovaš in Výrost & Slaměný, 2008, s. 203). Agrese afektivní je vyvolána nějakým silným podnětem zvenčí, na který osoba reaguje hostilně, vyvolává to v ní

odpor a silné negativní emoce, které mohou přerůst až ve fyzickou či verbální akci. Afektivní reakce není plánovaná, je spontánní (Lovaš in Výrost & Slaměný, 2008, s. 203). Dalo by se také říct, že je zde agrese cílem. Naopak instrumentální agrese je jakýmsi nástrojem či způsobem dosažení jiných cílů. Je tedy plánovaná a neprobíhá většinou pod vlivem silných emocí (Lovaš in Výrost & Slaměný, 2008, s. 203). Příkladem instrumentální agrese u člověka může být třeba sport. Posledním zmiňovaným typem je tyranizování, obtěžování a šikanování. Jelikož se toto chování nevešlo do původní typologie, která obsahovala jen agresi afektivní a instrumentální, musela pro něj být vytvořena speciální kategorie (Lovaš in Výrost & Slaměný, 2008, s. 203). Podle autora toto chování neodpovídá typově afektivní agresi, protože není přímou reakcí na frustraci či silné negativní emoce. Vyznačuje se také silnou nerovnováhou moci mezi původcem šikany a šikanovaným. A v neposlední řadě může mít i instrumentální charakter jiný než ublížení oběti, i když to je primárním cílem (Lovaš in Výrost & Slaměný, 2008, s. 203-204).

Podobnou typologii (ovšem bez onoho třetího typu) formoval už v roce 1973 Fromm ve své knize Anatomie lidské destruktivity (1997), když rozdělil agresi na benigní a maligní. Benigní agrese slouží podle něj živočichu k přežití, je to agrese přirozená, instrumentální, a najdeme ji napříč živočišnou říší. Agrese maligní je naopak neúčelná, nemá za cíl přežití, jejím jediným cílem je násilí a krutost samy o sobě a je typická pouze pro člověka (Fromm, 1997).

I přesto, že rozlišujeme jednotlivé typy agrese, může se stát, že se mezi sebou budou různě míchat. Někdy je tedy není jednoduché přesně rozlišit (Lovaš in Výrost, Slaměný, 2008, s. 204).

2.2. Násilí

Násilí je obecně definováno jako extrémní forma agrese, jejímž hlavním cílem je způsobit druhému člověku újmu. Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje násilí následovně: *„Záměrné použití nebo hrozba použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či společnosti osob, které působí nebo má vysokou pravděpodobnost způsobit zranění, smrt, psychické poškození, strádání nebo újmu“* (WHO, n.d.).

Násilí se tedy nachází na nejkrajnějším bodě pomyslného spektra agrese (Allen & Anderson, 2017, s. 2-3).

2.3. Teorie agrese

Existuje mnoho modelů a teorií zabývajících se agresí. Chtěla bych se teď věnovat pár nejdůležitějším a nejznámějším z nich.

První z teorií, kterou bych chtěla zmínit, se zabývá agresí jako instinktem. Jedná se o **hydraulický model agrese** od Konrada Lorenze. Lorenz nebyl první, kdo s tímto modelem přišel, koncept hydraulického modelu agrese už před ním rozpracovali psychoanalytici v čele s Freudem (Lovaš in Slaměný & Výrost, 2008, s. 204). Freud byl velkým zastáncem agrese jako instinktu, agresivní chování je popsáno v působení pudu smrti Thanatu jako agrese namířená buď vůči sobě nebo okolí (Fromm, 1997). Co se týče hydraulického modelu, podle této teorie se agrese uvnitř člověka postupně hromadí, pokud se nemá jak uvolňovat. Čím více je člověk frustrován, tím více se nádoba plní, až jednoho dne úplně vybuchne a dá agresi volný průchod (Lovaš in Slaměný & Výrost, 2008, s. 204). Agrese zde tedy není vnímána jako reakce na jednotlivou událost, spíše jako reakce na naplnění rezervní „nádoby“ agrese. Tato teorie byla hodně kritizována a je „*obecně považována za překonanou, dala ale základ dále vznikajícím teoriím*“ (Lovaš in Slaměný & Výrost, 2008, s. 204).

Další ze známých teorií je **teorie frustrace-agrese**. Pochází od výzkumníků z Yaleovy univerzity v čele s Dollardem a Millerem a podle ní je cestou k agresi vždy frustrace. Frustrace je pak definována jako reakce na situaci, kdy není možné dosáhnout vytyčeného cíle (Lovaš in Výrost & Slaměný, 2008, s. 204). Původně autoři také tvrdili, že vztah je oboustranný, tedy že z každé frustrace vždy vzejde agrese, toto tvrzení ale nedlouho poté upravil sám Miller, když přiznal, že frustrace může mít i jiný výsledek než jen agresi (Lovaš in Slaměný & Výrost, 2008, s. 204).

Velmi známou teorií je i Bandurova **teorie sociálního učení**. Vytvořil ji v 70. letech Albert Bandura. Formuloval ji na základě experimentu s panenkou Bobo, který se svými spolupracovníky prováděl (Bandura et al., 1961). Tento experiment zkoumal děti z mateřské školky a jejich náchylnost k agresivnímu chování. Ukázalo se, že pokud děti před hraním s panenkou viděly někoho, jak se k ní choval agresivně, byly samy k této agresi náchylnější (Bandura et al., 1961). Ještě více, pokud viděly, že byl někdo za agresivní chování k panence odměněn (Bandura, 1977). Bandurova teorie tedy v podstatě říká, že agresivní chování může být naučeno, odkoukáno. Toto popisuje jako zástupné posílení, tedy osoba sleduje nějaké chování a také odměnu či trest, které po chování následují. Je pravděpodobnější, že osoba chování napodobí, pokud osoba před ním byla za chování odměněna (Bandura, 1977).

Dalším způsobem, jak vysvětlit agresi u lidí, může být **teorie transferu excitace**. Tato teorie mluví o aktivačním potenciálu excitace. Pokud zažíváme vysoký stupeň fyziologické aktivace, může být snadno doprovázena agresivním chováním (Lovaš in Výrost & Slaměný, 2008, s. 208). Excitace z fyziologicky nabuzující činnosti se totiž může přenést na jinou činnost (zvláště pokud následují nedlouho po sobě) a usnadnit tak vznik agresivní reakce (Lovaš in Výrost & Slaměný, 2008, s. 208).

Posledním specifickým typem teorií jsou teorie, které rozlišují „přirozenou a nepřirozenou agresi“ či agresi přítomnou u všech druhů a jen u člověka. Např. Fromm ve svém díle *Anatomie lidské destruktivity* (1997) rozlišuje agresi benigní a maligní. Benigní agrese je tzv. přirozená agrese, lze ji také nazvat instrumentální agresí, vyskytuje se u lidí i u zvířat a nemá za cíl ublížit, pokud to zrovna není nutné v rámci přežití (Fromm, 1997). Na druhou stranu druhý typ agrese, maligní, je označován za nepřirozený. Maligní agrese je typická pro člověka, u zvířat se nevyskytuje, a jejím jediným cílem je ublížit druhému člověku (Fromm, 1997).

Orel a Facová (2009) také rozděluje agresi na přítomnou u člověka i u zvířat a na přítomnou jen u člověka. Každý tento druh ještě dále dělí na různé podtypy. U prvního typu zmiňují např. agresi mateřskou či teritoriální, u druhého např. agresi ideologickou či psychopatologickou (Orel & Facová, 2009).

2.4. Emoce

Emoce mohou být součástí některých typů agrese. Jak bylo popsáno výše, afektivní agrese je důsledkem působení negativního podnětu na člověka. Působení tohoto podnětu vyvolává v člověku negativní emoce, které poté vyvolávají agresi (Lovaš in Výrost & Slaměný, 2008). V podstatě lze říci, že agrese (nebo alespoň nějaký její typ) je reakcí na nějakou emoci. V podstatě ke stejnému závěru dochází i terapeut Petr Isdal: „Podle mého názoru jsou agrese a násilí reakcí na bezmoc – jednou z několika možných reakcí nebo způsobů zvládnutí“ (Isdal in Jakobsen & Rakil, 2022, s. 85). Bezmoc autor definuje následovně: „Bezmoc je širší pojem než strach. Strach vždy obsahuje prvky bezmoci, ale bezmoc nemusí nutně obsahovat prvky úzkosti nebo strachu“ (Isdal in Jakobsen & Rakil, 2022, s. 85). V této definici můžeme najít jasnou paralelu vztahu frustrace a agrese, kterým se zabývala teorie frustrace-agrese (viz *Teorie agrese*).

Agrese bývá často spojována s jednou konkrétní emocií, a tou je vztek (popř. hněv). Bylo zjištěno, že tato emoce nejčastěji ze všech emocí předchází agresivnímu chování (Novaco, 2007, cit. podle Robertson et al., 2012).

S agresí souvisí i schopnost emoce regulovat, a to především emoce negativní. Robertson et al. (2012) ve své literární rešerši na toto téma uvádí, že nedostatečná i nadměrná regulace emocí zvyšuje pravděpodobnost agrese. Nadměrná regulace emocí vytváří kognitivní zátěž, která může zvyšovat pravděpodobnost agrese (Robertson et al., 2012). Co se nedostatečné regulace týče, Robertson et al. uvádí: „*pokud má jedinec potíže s regulací emočního stavu, který prožívá jako negativní nebo nepříjemný, zůstává mu zpravidla emoční prožitek, který je obtížně snesitelný. V takovém stavu může být pravděpodobnější, že se bude chovat agresivně ve snaze tento emoční stav napravit, ukončit nebo se mu vyhnout*“ (Robertson et al., 2012, s. 75). Tato zjištění podporují i další novější studie prováděné jak na dětech, tak dospělých (Ersan & Tok, 2020; Robertson et al., 2014).

Autoři Matsumoto, Frank a Hwang také představili tzv. model emoční transformace, podle kterého je proces radikalizace doprovázen emocemi, které se mění postupně v závislosti na pokročilosti stádia radikalizace (Matsumoto et al., 2015, cit. podle van Stekelenburg, 2017). Emoce jsou celkem tři: nejdříve přichází vztek, poté pohrdání a na nejvyšším stupni radikalizace je to emoce znechucení, která doprovází radikalizovaného jedince (Matsumoto et al., 2015, cit. podle van Stekelenburg, 2017). Autorka van Stekelenburg argumentuje, že tyto tři stádia emočního prožívání se prolínají s radikalizačním modelem schodiště od Moghaddama (o tomto modelu více viz *Modely radikalizace*) (van Stekelenburg, 2017, s. 938).

Emoce mají také souvislost s dezinformacemi. Mohou totiž mít velký vliv na utváření názorů člověka. „*Vyvolávání emocí je jednou z přesvědčovacích technik, při níž jednotlivci apelují na lidské emoce, jako je strach, hněv nebo empatie*“ (Das et al., 2003, cit. podle Lewandowsky & Yesilada, 2021). Dezinformace také nezřídka apelují na naše morální přesvědčení, a právě moralizace obsahu spojená s emočním prožíváním je spojována se vzestupem násilí (Mooijman et al., 2018 cit podle Lewandowsky & Yesilada, 2021). Dezinformace mají tedy významný radikalizační potenciál (Strnad & Kolář, 2023). Šíření dezinformací má také vliv na polarizaci společnosti, což se pojí se zvýšeným rizikem terorismu v dané zemi (Piazza, 2022, s. 65).

3. Radikalizace

V této kapitole se zaměřím na to, jak radikalizace vzniká. Radikalizace je komplexní a individuální proces, který u každého jedince probíhá jinak (Vegrichtová, 2019, s. 35). I tak je důležité snažit se tomu, jak radikalizace vzniká, porozumět (Borum, 2011).

Existují mechanismy, které mohou proces radikalizace urychlovat či umožňovat (McCauley & Moskalkenko, 2008). V této kapitole se na ně zaměřím a pokusím se popsat některé, které se mi podařilo identifikovat z existující literatury na toto téma. Součástí této kapitoly je i popis vybraných modelů radikalizace, které se snaží vysvětlit, jak proces radikalizace postupuje. Vybrané modely jsem popsala kvůli jejich známosti a častému výskytu v literatuře na toto téma.

3.1. Potenciální mechanismy radikalizace

Existují mechanismy, které mohou proces radikalizace urychlovat či jsou jejich následky lidé náchylnější k radikalizaci (McCauley & Moskalkenko, 2008). Byly identifikovány autory, kteří se radikalizací zabývají, jako objevující se ve třech skupinách: individuální, skupinové a masové (či strukturální) mechanismy (McCauley & Moskalkenko, 2008; Jensen et al., 2018). Pro účely této práce jsem se rozhodla inspirovat tímto rozdělením. Tito autoři zároveň dodávají, že žádný z mechanismů není sám o sobě dostatečný na vysvětlení jakéhokoliv individuálního procesu radikalizace, protože každý z procesů radikalizace k terorismu obsahuje mechanismů několik (McCauley & Moskalkenko, 2008, s. 429; Jensen et al., 2018).

3.1.1. Individuální mechanismy

V této kapitole se zaměřím na individuální mechanismy radikalizace, tedy na to, jaké mechanismy s radikalizujícím potenciálem mohou působit na jedince z vnějšího či vnitřního prostředí. Popsané mechanismy jsou ty, které jsem objevila při prozkoumávání zdrojů, tento výčet ale určitě není kompletní a mohou existovat další mechanismy, které mohou jedince na individuální úrovni radikalizovat.

Připravenost k agresi

Jak popisují autoři studie Natural born killers (Ferguson & Beaver, 2009), agresivita se v naší společnosti vyskytuje jako spektrum. Výzkum těchto autorů potvrdil, že lidé s větší mírou agresivity jsou náchylnější k páčání násilných činů (Ferguson & Beaver, 2009). Dalším důležitým faktorem kromě míry agresivity je podle autorů schopnost kontrolovat své impulzy. Pokud je tato schopnost snižená, také dochází k častějšímu páčání násilných činů (Ferguson & Beaver, 2009). Autoři také zdůrazňují, že agresivita a násilí mohou být katalyzovány stresem a napětím, tedy i u každého člověka zvláště se v průběhu času může měnit, jak moc agresivní a násilný je (Ferguson & Beaver, 2009). Ve studii autorky Serpeloni et al. (2019), zabývající se transgeneračním přenosem traumatu, bylo také popsáno epigenetické kódování do genů člověka. Pokud je člověk obětí domácího násilí či jeho původcem, faktory, které se v této situaci objevují (např. zvýšená agresivita u osoby násilné) se mohou přenést i na potomka či se u potomka může zvýšit riziko např. výskytu poruchy osobnosti či duševní poruchy (Serpeloni et al., 2019).

Rodinné zázemí

Jak prokázaly dřívější výzkumy, rodina může mít negativní vliv na jedince v nejrůznějších podobách, např. v rozvoji alkoholismu či psychických onemocnění (Ellis et al., 1997). Co se týče rozvoje agrese a násilí, rodina může mít vliv jak pozitivní, tak negativní (Labella & Masten, 2018). Jak popisují autorky Labella a Masten, mezi negativní působení, které může přispívat ke zvýšenému rozvoji agrese a násilí, patří vysoká negativita či nedostatek vřelosti v rodičovském chování či přímé vystavení násilí v rodině (Labella & Masten, 2018). Naopak mezi mechanismy působící jako protiopatření můžeme zařadit například vřelost rodičů, přítomnost struktury v rodině či rozvíjení prosociálních hodnot (Labella & Masten, 2018). Toto potvrzují i další autoři ve starším výzkumu, kteří uvádí, že velká nestabilita v rodině koreluje se zvýšenou agresivitou v dětském věku i větším rizikem násilného chování v rané dospělosti (Bronfenbrenner & Morris, 2006).

Věk a pohlaví

Radikální jedinci a členové extrémistických radikálních skupin jsou převážně mladí muži (Silke, 2008). Jak uvádí Silke, toto není výjimkou ani u dalších trestných činů, kdy nejčastějšími pachateli jsou mladí muži mezi 15 a 25 lety. Navíc čím se zvyšuje závažnost daného trestného činu, tím ještě stoupá zastoupení mužů oproti ženám (Silke, 2008). Ženy byly do teroristických organizací zapojeny vždy. Ale až do nedávna docházelo k dlouhodobému podceňování rolí žen v teroristických organizacích (Vegrichtová, 2019, s. 78). V posledních letech je ale oproti dlouhodobému stavu pozorován nárůst zapojení žen v operacích teroristických organizací na Blízkém východě (Bloom, 2022). Toto uspořádání je pro organizace velmi výhodné: místní bezpečnostní jednotky ženy nemohou moc prohledávat kvůli zvyklostem daných kultur (cudnost a zahalenost žen), také pokud jsou vůči ženám moc agresivní, mohou se obávat další radikalizace mužů (Bloom, 2022). Navíc rekrutování žen umožňuje teroristickým organizacím propojit se s další půlkou populace. A jelikož nejsou ženské teroristické útoky tak časté jako mužské, generují mnohem více mediální pozornosti (Bloom, 2022).

Co se věku týče, nejčastějšími pachateli násilných radikálních činů jsou mladí lidé (Silke, 2008). Nicméně existují případy spáchání teroristických útoků osobami staršími, které se mohou např. pod vlivem propagandy uchýlit k extrémním činům. I v Česku máme svůj takový případ, tzv. „prvního českého teroristu“ Jaromíra Baldu, dnes už 76letého důchodce. Ten v roce 2017 spáchal dva podobné útoky na železnici – pokácel na ní strom a kolem rozházel letáky implikující, že čin mají na svědomí islamističtí teroristé (Ciroková, 2021). Jako svůj důvod k tomuto činu uvedl strach z migrace, do celého případu byla také zapletená strana SPD, kterou Jaromír Balda podporoval a volil a která je známá šířením svých strach budících narativů (Ciroková, 2021).

Vzdělání

Další proměnou, která je s v této souvislosti často rozebírána, je vzdělání. Co se týče úrovně vzdělání, Krueger (2008) neprokázal žádný vztah mezi mírou dosaženého vzdělání a připravenosti k násilnému radikálnímu činu. Výzkum Gambetty a Hertoga naopak naznačuje nejen nadreprezentaci vysokoškoláků mezi džihádistickými teroristy, ale dokonce nadreprezentaci některých oborů, především inženýrství (nebo také medicíny) (Gambetta & Hertog, s. 3-12). Gambetta a Hertog podotýkají, že inženýři s větší pravděpodobností vstoupí

do krajně pravicových či džihádistických teroristických skupin, zatímco studenti humanitních a sociálních věd jsou v těchto skupinách výjimkou a najdeme je spíše v krajně levicových teroristických skupinách (Gambetta & Hertog, s. 101-106). Říkají také, že v posledních letech nacházejí vědci velké množství důkazů o rozdílnosti lidí na pravém a levém spektru jak ve smýšlení, tak i vlastnostech či dokonce ve struktuře mozku (Gambetta & Hertog, 2018). To by také vysvětlovalo ono velké odlišení členů krajně pravicových a levicových skupin. Větší zastoupení inženýrů v krajně pravicových a džihádistických skupinách autoři korelují s třemi vlastnostmi, zjištěnými politickými psychology jako objevující se u radikálních jedinců (Gambetta & Hertog, 2018, s. 128-141). První z nich je zvýšená tendence k tomu být znechucen¹, která koreluje s konzervatismem (konzervativní lidé se obecně podle autorů snaží udržet si své okolí „čisté“ a bez vnějších „poškozujících“ vlivů). Druhou takovou vlastností je potřeba kognitivního uzavření či zakončení², která se manifestuje v preferenci pro řád, strukturu a jistoty. Politická psychologie dává tuto vlastnost do souvislosti s dalšími, celkem typickými pro konzervativní lidi, a to například nedostatek otevřenosti zážitkům, strach ze ztráty či úzkost ze smrti³. Poslední zkoumanou vlastností je silná tendence rozlišovat in-group a out-group jedince, tedy příslušníky „nás“ a příslušníky „jich“ (Gambetta & Hertog, 2018, s. 128-141).

Pomsta

Jak uvádí autoři Moskalkenko a McCauley, osobní pomsta je motivem často se objevujícím u sebevražedných teroristů a atentátníků. Jako příklady zmiňují např. čečenské Černé vdovy (bojovnice, vdovy po čečenských povstalcích, pozn. autorky), které se mstí v Rusku za smrt svých manželů, či Palestince, mstící se za smrt svých rodin, které zahynuly rukama IDF (McCauley & Moskalkenko, 2008). Autoři ještě doplňují, že je těžké odhadnout, kolik lidí, kteří mají historii osobní viktimizace, by se uchýlilo k násilnému činu, pokud by zároveň nebyla jejich viktimizace propojena s viktimizací celku (jako právě v případech Černých vdov či Palestinců) (McCauley & Moskalkenko, 2008).

---

¹ Překlad slovního spojení z práce autorů, „*proneness to be disgusted*“ (Gambetta & Hertog, 2018, s. 130).

² Překlad slovního spojení z práce autorů, „*need for cognitive closure*“ (Gambetta & Hertog, 2018, s. 131).

³ Překlad slovních spojení z práce autorů, „*openness to experience, fear of loss, and death anxiety*“ (Gambetta & Hertog, 2018, s. 132).

Politická nespokojenost

Dalším z mechanismů, které se objevují jako signifikantní, je nespokojenost s politickým systémem. Piazza (2006) ve své studii zjistil, že na větší počty teroristických útoků mají vliv zvýšené represe ze strany státu vůči jejím obyvatelům a také multipartajní zastoupení stran v parlamentu (autor tvrdí, že je to kvůli velké neefektivitě takových systémů). McCauley a Moskalenko (2008) také ve své studii zmiňují jako motivaci některých individuálně zradikalizovaných jedinců právě nespokojenost s politickým uspořádáním.

Přidání se k radikální skupině

Samotné přidání se k radikální skupině s sebou nese velká rizika toho, že člověk spáchá nějaký násilný čin (McCauley & Moskalenko, 2008). Ve skupině totiž fungují různé mechanismy, které mohou jedinci cestu k radikalizaci usnadnit. V této části popíšu pouze mechanismy skupiny, které působí na jedince. Mechanismy, které působí v celé skupině, se budu zabývat v oddílu níže. A právě dva takové na jednotlivce působící mechanismy popisují i autoři McCauley a Moskalenko (2008).

Prvním z nich je tzv. „*šikmá plocha*“⁴ (McCauley & Moskalenko, 2008, s. 419). Jedná se o postupný proces radikalizace, který probíhá právě ve skupině. Jen málokdy se člověk stane radikálem ze dne na den (McCauley & Moskalenko, 2008). Spíše dostává nejdříve jednoduché, nenásilné úkoly, a jak postupuje v hierarchii skupiny, úkoly se ztěžují, až se nakonec jedinci může důvěřovat i s něčím tak důležitým, jako je třeba použití zbraně či rovnou sebevražedný útok (McCauley & Moskalenko, 2008). I jedincovo přesvědčení se touto postupnou cestou lépe přizpůsobuje. Jak popsaly některé experimenty sociální psychologie minulého století (Milgram, 1974; Zimbardo, 1971) či replikace těchto experimentů (Burger, 2008), pokud si lidé dokáží ospravedlnit svůj předchozí krok, není pro ně tak těžké svoje činy stupňovat až k použití násilí (zvláště pokud je přítomna nějaká autorita, která je ke stupňování činů nabádá). Ale i když lidé věří v cíl, kterým se radikální hnutí ubírá, a chtějí k němu přispět, na začátku pro ně nemusí být přijatelné páchaní násilí. A na nějaké úrovni možná ani samotná účast ve skupině (McCauley & Moskalenko, 2008). Mezi jejich prožíváním (sebeobrazem) a chováním se může objevit kognitivní disonance. A jelikož se od nich očekává, že budou pokračovat v úkolech, které jim

---

⁴ Překlad slovního spojení z práce autorů, „*slippery slope*“ (McCauley & Moskalenko, 2008, s. 419).

byly přiděleny, nezbyvá nic jiného než ospravedlnit vlastní chování, aby si mohli nadále udržet svůj pozitivní sebeobraz (Festinger, 1957; McCauley & Moskaleiko, 2008).

Druhým mechanismem, který se v jedincově motivaci uplatňuje, je **láska**. Tento mechanismus se podle McCauleyho a Moskaleiko může uplatňovat jako mechanismus pro vstoupení do radikální skupiny, a po vstoupení jedince i jako způsob jeho udržení ve skupině (McCauley & Moskaleiko, 2008). Po vstoupení do skupiny se totiž může vztah k danému člověku (partnerovi, kamarádovi) ještě prohloubit vlivem existence společných cílů a zároveň hrozeb skupiny (McCauley & Moskaleiko, 2008). Zároveň člověk často nechce ze skupiny odejít, pokud tam jeho kamarád či partner zůstává (McCauley & Moskaleiko, 2008).

Pobyt ve vězení

Již dříve bylo některými studiemi prokázáno, že radikalizace je jev objevující se ve vězeních poměrně často (Hamm, 2013; Basra & Neumann, 2016). Nedávná studie (Williams & Liebling, 2023) poukázala na to, že ale záleží na tom, jak jsou různé věznice organizovány. Některé věznice (s tvrdým, nerespektujícím managementem, žádným prostorem pro dialog a strmými hierarchiemi) mohou generovat vězně „připravenější“ k páchání násilí. Dalším faktorem, který může facilitovat bujení radikalizace ve věznicích, je podle autorů nedostatek personálu a také personál nezkušený (Williams & Liebling, 2023).

3.1.2. Skupinové mechanismy

V radikalizaci skupin můžeme identifikovat určité mechanismy, které skupiny jako celek mohou více radikalizovat. Prvním z nich je skupinová polarizace. Skupinovou polarizaci poprvé popsali autoři Moscovici a Zavalloni v roce 1969 (Moscovici & Zavalloni, 1969). Jedná se o mechanismus posunu názorů členů skupiny po diskuzi o určitém tématu. Pokud byly názory členů na danou věc před diskuzí pozitivní, je pravděpodobné, že po ní budou ještě pozitivnější, a také naopak, pokud byly před diskuzí spíše negativní, budou po ní ještě negativnější (Lovaš in Výrost & Slaměnik, 2008, s. 246).

Ve skupině také působí sociální učení, jako v každé společnosti. S pojmem sociálního učení přišel psycholog Albert Bandura v 60. letech minulého století. Pokud členové skupiny vidí jiné členy dělat něco, za co jsou posléze odměněni, zvyšuje se šance, že tuto činnost budou dělat

také, a rozhodně to nemusí být činnost pozitivní (Bandura, 1977). V těchto podmínkách můžeme také vidět efekty popsané teorií sociální identity. Pomocí sociální kategorizace jedinec rozděluje jednotlivce do skupin podle jednoduchých hledisek (může jimi být etnikum, náboženství atd.). Sociální identifikací se pak identifikuje se svou skupinou a jejími normami (Tajfel & Turner, 1979). Poté následuje sociální srovnávání. Jedinec srovnává svou skupinu se skupinou jinou, dochází tedy k již známému rozdělování na my versus oni. Při sociálním srovnávání se objevují další fenomény, např. dochází k přeceňování homogenity skupiny naší a také ke stereotypizaci členů druhé skupiny (Tajfel & Turner, 1979). Objevuje se také přeceňování rozdílů mezi skupinami (Tajfel & Turner, 1979).

Další mechanismy, které se mohou objevovat v radikálních skupinách, jsou „*soupeření o stejnou základnu podpory, kondenzace a štěpení*“⁵ (McCauley & Moskalenko, 2008, s. 424-426).

Když dvě radikální skupiny **soupeří o potenciální základnu podpory**, mohou se uchýlovat k radikálnějším činům, aby onu podporu získaly (McCauley & Moskalenko, 2008). Musí si ale dávat pozor, aby se neuchýlily k moc radikálním činům, v takovém případě by mohly podporu zase ztratit. McCauley a Moskalenko (2008) toto ilustrují na případě teroristické organizace IRA, která právě podle podpory upravovala rozptyl svých cílů.

Co se mechanismu **kondenzace** týče, autoři ho popisují jako cyklus násilí mezi státními aparáty a radikální skupinou. Pokud nějaká radikální skupina uspořádá protest nebo pochod, je pravděpodobné, že tento bude čelit policejnímu zásahu, možná i nějakému násilí ze strany státních složek (McCauley & Moskalenko, 2008). Část členů této skupiny bude policejním zásahem odrazena, vyhodnotí svou další účast ve skupině jako příliš riskantní. Ale členové skupiny, kteří v protestech a dalších akcích budou pokračovat, pravděpodobně malé jádro se silnou motivací, mají větší šanci se ještě více zradikalizovat či přejít do utajení jako možná budoucí teroristická skupina (McCauley & Moskalenko, 2008). Tento střet mezi policií či státními složkami a radikalizovanou skupinou má tedy za následek akorát větší množství použitého násilí mezi těmito skupinami, a také větší možnou radikalizaci skupiny. Autoři tento mechanismus popisují na výsledcích výzkumu autorky Della Porty, která ve své práci uvádí několik případů takové radikalizace (Della Porta, 1995, cit. podle McCauley & Moskalenko, 2008).

---

⁵ Překlad slovních spojení z práce autorů, „*competition for the same base of support*“, „*condensation*“, „*fissioning*“ (McCauley & Moskalenko, 2008, s. 424-426).

Posledním mechanismem, který autoři popisují, je **štěpení**. Tento mechanismus není moc dobře popsán, některé případy ale potvrzují, že intraskupinový konflikt může vést k rozdělení (či štěpení) skupiny na menší frakce či samostatné skupiny. Tyto skupiny pak vůči sobě mohou páchat násilí vedoucí až ke vzájemnému vraždění (McCauley & Moskalenko, 2008). Podle autorů to není překvapující. Již popsaná skupinová koheze nutí členy skupiny k vzájemné shodě, které jedinec sám není moc schopen odolávat. Když se však spojí více nesouhlasících jedinců, jsou schopni této kohezi odolat (McCauley & Moskalenko, 2008). To potvrdil už známý výzkum Solomona Asche, který zkoumal konformitu (Asch, 1956). Pokud jedinci stáli se svým názorem sami proti skupině, podřídili se názoru skupiny v 37 % případů, i když jejich odpověď byla zcela jednoznačně správná (Slaměník in Výrost & Slaměník, 2008, s. 252). Pokud však měli ve skupině “parťáka”, který s nimi zastával opačný názor než skupina, konformita lidí výrazně klesla (Slaměník in Výrost & Slaměník, 2008, s. 252). Chování těchto nesouhlasících jedinců může poté být klasifikována jako zrada, jsou ze skupiny vyloučeni a nadále nejsou považováni za její součást, což vede k možnosti použití násilí (nejsou již součástí naší skupiny, jsou to oni) (McCauley & Moskalenko, 2008).

3.1.3. Masové (strukturální) mechanismy

V této podkapitole se zaměřím na mechanismy masové (či strukturální), které mohou působit na velké množství lidí najednou. Popsané mechanismy jsou opět ty, které jsem objevila při prozkoumávání zdrojů, tento výčet ale určitě není kompletní a mohou existovat další mechanismy, které mohou jedince na masové úrovni radikalizovat.

Socioekonomický status

Krueger ve své knize *What Makes a Terrorist* (2008) zkoumal, zda to, jestli se člověk stane nebo nestane teroristou, je ovlivněno jeho socioekonomickým statutem. A navzdory obecně rozšířenému předpokladu, že jedním z předpokladů rozmachu terorismu je chudoba, Krueger zjistil, že socioekonomický status nemá na radikalizaci lidí signifikantní vliv. Stejně tak studie *Rooted in Poverty?* nepotvrdila signifikantní vliv chudoby či nezaměstnanosti na jedincovu připravenost k terorismu (Piazza, 2006). Studie Sagemana (2004, cit. podle Šichová, 2017), provedená na datech o islamistických teroristech, našla vliv socioekonomického statusu a

implikuje, že mezi analyzovanými teroristy byly převážně příslušníci střední a vyšší třídy, a ne té nejchudší. A Bakker (2006, cit. podle Šíchová, 2017) zase naopak z dat vyvozuje, že pachatelé násilných radikálních činů jsou spíše z dělnické třídy. Také studie Falka a Zweimüllera (2005, cit. podle Šíchová, 2017) našla pozitivní korelaci mezi nezaměstnaností a krajně pravicovými trestnými činy v Německu v letech 1996–1999. Je tedy vidět, že socioekonomický status je složitou proměnnou, která dělá ve vysvětlení radikalizace zmatky.

Jujitsu politika

Jujitsu politika neboli masová reakce na teroristický útok může zvýšit radikalizaci mas (McCauley & Moskalenko, 2008). Pokud dojde k události velkého rozsahu, která může být interpretována jako útok na určitou skupinu, začínají působit skupinové mechanismy: dochází k extrémnímu sepjetí skupiny (skupinová koheze) a zvyšuje se respekt k lídrům a skupinovým normám (McCauley & Moskalenko, 2008). Autoři tento mechanismus ilustrují na událostech z 11. září 2001. V návaznosti na tyto události se u Američanů objevil velký nárůst patriotismu, zvýšila se podpora prezidenta a dalších státníků a docházelo také k jistému zhmotnění amerických hodnot (útoky ze září 2001 byly interpretovány jako útoky proti Americe samé, tedy její kultuře, jejím hodnotám a způsobu života) (McCauley & Moskalenko, 2008; Drake, 2021). Byla vyhlášena válka teroru. A americká intervence v Iráku byla asociována se zvýšenou podporou radikálního islámu v muslimských zemích. Američané sami tedy napomohli radikalizaci dalších osob, které by se bez jejich intervence nejspíše neradikalizovali (McCauley & Moskalenko, 2008).

Dehumanizace

Pokud konflikt trvá dlouho, jedna strana může na druhou začít pohlížet s extrémní nenávisí, či se tak může dít navzájem (McCauley & Moskalenko, 2008). Tento pocit může dokonce tak zesílit, že na protivníka už není nahlíženo jako na člověka. Toto vidění je velmi často doprovázeno také dehumanizujícími výrazy (“prasata, psi”) a samozřejmě extrémní generalizací, kdy je velké skupině lidí přisuzována celá škála těch nejhorších vlastností (McCauley & Moskalenko, 2008). Autoři tento fenomén popisují na příkladech z druhé světové války a dodávají, že velkou míru dehumanizace lze často zaznamenat u lidí, kterých se konflikt osobně nedotkl a nejsou jím přímo zasaženi (McCauley & Moskalenko, 2008). Obrovským

případem dehumanizace, kterým je navždy poznamenána naše historie, je holocaust a vyvraždění milionů Židů. Dehumanizace se ale objevuje i v současné době. Odstrašujícím příkladem dehumanizace je např. nedávný výrok starosty a člena ODS Pavla Novotného, který na sociální síti X napsal o Palestincích, že *“jsou opice,, a měli bychom je “všechny vybombardovat,,* (Gavriněv, 2023). S dehumanizací určité skupiny lidí se pojí i prožívání pozitivních emocí, pokud se nenáviděné skupině děje něco hrozného, a naopak prožívání emocí negativních, pokud se jí děje něco dobrého (McCauley & Moskalenko, 2008).

3.2. Modely radikalizace

Borum ve své práci uvádí: *„Není jen důležité vědět, co si lidé myslí, ale také, jak přišli k tomu, co si myslí, a také, jestli přejdou od myšlenek k činům či nikoliv“* (Borum, 2011, s. 8). Pokud chceme mít lepší šanci na odhalování násilné radikalizace, je nesmírně důležité pochopit, jak proces radikalizace funguje a postupuje. Právě k tomuto by měly sloužit modely radikalizace.

Tento výčet rozhodně není kompletní, modelů radikalizace existuje velká spousta. Zmíněné modely radikalizace jsem vybrala kvůli jejich známosti a všeobecné přijímanosti odborníky na radikalizaci. Poslední model, Hammův a Spaaijův, jsem pak zařadila kvůli jeho zaměření na radikalizaci osamělých útočníků.

3.2.1. Pyramidový model radikalizace

Autory tohoto modelu jsou Clark McCauley a Sophia Moskalenko. Podle autorů existují v rámci tohoto modelu dvě pyramidy radikalizace: *„pyramida názorová⁶ a pyramida akční“⁷* (McCauley & Moskalenko, 2008, s. 70-72). Každá z pyramid má různé úrovně podle závažnosti, přičemž nejnižší úroveň je nejméně závažná a nejvyšší úroveň už se pohybuje v hranicích ilegality. Čím více postupuje pyramida nahoru, tím méně lidí také najdeme na jednotlivých úrovních (McCauley & Moskalenko, 2008).

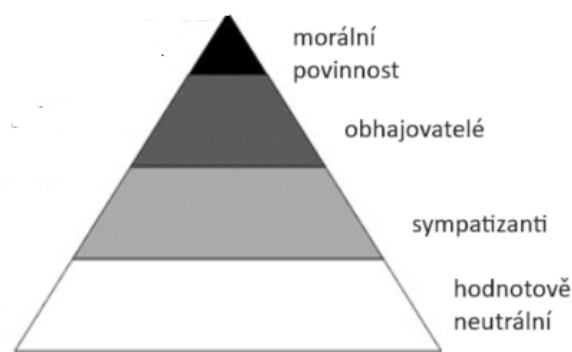
---

⁶ Překlad slovního spojení z práce autorů, *„opinion pyramid“* (McCauley & Moskalenko, 2014, s. 70).

⁷ Překlad slovního spojení z práce autorů, *„action pyramid“* (McCauley & Moskalenko, 2014, s. 72).

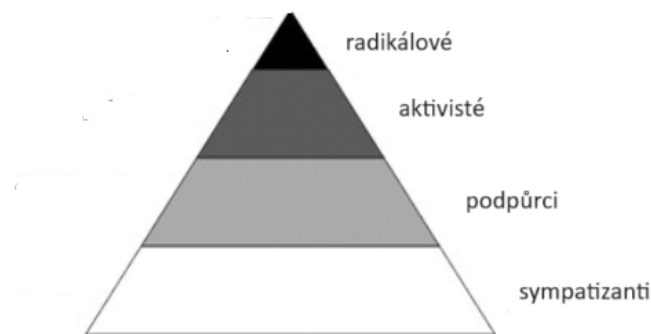
Co se názorové pyramidy týče, na nejnížší úrovni se nachází lidé s neutrálním názorem, těch je také nejvíce. O něco výše se nachází sympatizanti, kteří souhlasí s myšlenkou samotnou, ale nepodporují její násilné dosažení. Ještě o něco více najdeme tzv. obhajovatele, kteří obhajují násilné radikální akce, sami by se jich ale neúčastnili. A na vrcholku názorové pyramidy najdeme jedince, kteří věří, že mají morální povinnost páchat násilí ve jménu (svého) vyššího dobra (McCauley & Moskalenko, 2014).

Obr. 1 Názorová pyramida (dle McCauley & Moskalenko, 2014, vytvořeno a přeloženo autorkou do češtiny)

Druhá, akční pyramida, vypadá se svými 4 úrovněmi velmi podobně. Základnu pyramidy tvoří tzv. inertní (lhostejní, neaktivní) jedinci, kteří se nijak nezapojují. Na druhé úrovni najdeme aktivisty, tedy lidi, kteří se vyznačují politickou aktivitou v mezích legality. Třetím stupněm akční pyramidy jsou radikálové. Ti už se účastní nelegální činnosti, která může ústít v násilné činy. A vrchol tvoří teroristé, kteří páchají násilné činy zaměřené na způsobení co největší újmy (ideálně smrti) civilistům či lidem, které považují za své nepřátele (McCauley & Moskalenko, 2014).

Obr. 2 Akční pyramida (dle McCauley & Moskalenko, 2014, vytvořeno a přeloženo autorkou do češtiny)

Autoři také identifikují 12 mechanismů radikalizace, které rozčleňují podle toho, jak velká část lidí je pomocí tohoto mechanismu radikalizována. Rozlišujeme mechanismy na individuální úrovni, skupinové úrovni a masové úrovni (McCauley & Moskalenko, 2008). Tyto mechanismy jsou popsány výše v podkapitole *Rizikové faktory radikalizace*.

Výhodou tohoto modelu je podle Kvasničkové, že „je použitelný jak na radikalizující se jedince v rámci teroristické organizace, tak na radikalizující se osamělé útočníky i na radikalizující se skupiny či společnost jako takovou“ (Kvasničková, 2016, s. 30).

3.2.2. Schodišťový model radikalizace

Dalším velmi známým (dost pravděpodobně nejznámějším, jak uvádí Vegrichtová ve své knize *Hrozba radikalizace* (Vegrichtová, 2019, s. 38)) modelem radikalizace je schodiště k terorismu amerického psychologa Fathaliho Moghaddama (Moghaddam, 2005). Každé patro pomyslného schodiště v tomto modelu symbolizuje nějaký psychologický proces, který se odehrává v životě radikalizujícího se jedince.

V přízemí se nachází jedinec, který chce bojovat proti nějaké nespravedlnosti ve společnosti všemi možnými legálními prostředky. Mohli bychom jej nazvat aktivistou. Pokud všechny tyto prostředky selžou, osoba je logicky frustrována a je v tu chvíli velmi zranitelná. Tuto chvíli poté využívají extremistické a teroristické organizace k přijetí takového člověka do svého středu (Moghaddam, 2005).

První patro je patro ideologické, dochází v něm k vštěpování ideologie do zranitelného jedince, k nabízení možností řešení problémů, které ho trápí. Zároveň s tím dostává člověk v rámci organizace své první úkoly či je fyzicky a psychicky trénován. Toto pomáhá formovat víru radikalizujícího se jedince v organizaci a v to, že je spravedlivá (mohu se podílet na chodu a rozhodování) a je v ní možnost posunu vpřed (mobility). Tyto dva faktory mají významný vliv na to, jestli se člověk bude v procesu radikalizace posouvat vpřed (Moghaddam, 2005).

Ve druhém patře dochází k akcentování rétoriky my versus oni, čímž dochází k ventilaci agrese vůči nenáviděné skupině. Jedinci, u kterých se vyvine intence ventilovat agresi i fyzicky, poté postupují do dalšího patra (Moghaddam, 2005).

Ve třetím patře je potřeba jedince „naučit“ morálku organizace, která často bývá jiná než většinové společnosti. Je totiž potřeba, aby jedinec viděl teroristický čin ne jako teroristický čin, ale jako akt vyšší spravedlnosti. K tomu, aby tento obrat jedinec provedl, si musí vytvořit absolutní důvěru a morální závazek vůči organizaci. K tomu dochází několika způsoby: čím dál větší izolovaností od okolního světa, striktním oddělením jejich „druhého“ života v organizaci od všedního života a zároveň vřelým prostředím organizace, která ho vždy přivítá, i když vnější svět je nepřátelský, a jejíž členové mu vždy porozumějí (Moghaddam, 2005).

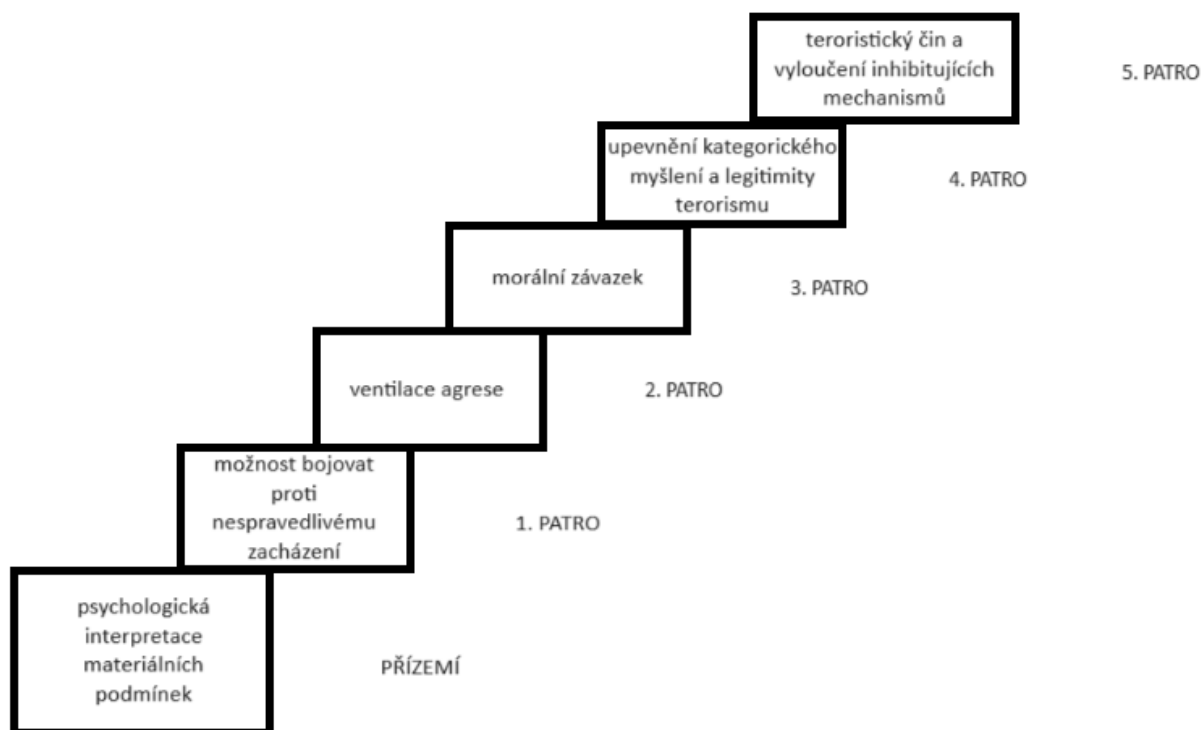
Čtvrté patro je dedikováno upevnění legitimacy terorismu. Jedinec proniká hlouběji do organizace, utváří si silnější pouta se členy a zároveň je pod dohledem. Z organizace již v tomto okamžiku není úniku. Osoby již v tomto momentě ani uniknout nechtějí, organizace se pro ně stala domovem, venku číhají jen nepřátelé (Moghaddam, 2005).

Páté patro je patro samotného teroristického aktu. Teroristé dokáží tak lehce zaútočit na nevinné lidi s cílem zabít jich co nejvíc právě proto, že se u nich extrémním způsobem rozvinula ona rétorika my versus oni. Nemají problém zabít civilisty, protože je považují za nepřátele, za někoho od nich hrozně vzdáleného. Zároveň očekávají od nepřátel ohrožení, pokud jich tedy zabijí co nejvíce, udělají dobrou věc (Moghaddam, 2005).

Tento model má i svou kritiku. Jak uvádí Kvasničková: „*Metafora schodiště bývá kritizována zejména z důvodu, že terorismus má mnoho variant a lze jen obtížně identifikovat společné motivy pro teroristické činy. Rozdílný je i vliv kultury či náboženství, stejně jako odlišnosti vyplývající z charakteru terorismu individuálního či skupinového*“ (Kvasničková, 2016, s. 29). Další autoři vyčítají Moghaddamovi nedostatek empirických důkazů pro přechod mezi jednotlivými stupni schodiště, což podřívá vhodnost použití schodišťové metafory (Lygre et.

al, 2011). I přes kritiku je ale tento model obecně přijímán (Smolík, 2015, cit. podle Kvasničková, 2016, s. 29).

Obr. 3 Model schodiště (dle Moghaddam, 2005, vytvořeno a přeloženo autorkou do češtiny)

3.2.3. Lineární model radikalizace

Dalším velmi známým, i když starším modelem, ovlivněným silně útoky z 11. září 2001, je lineární model radikalizace psychologa Randyho Boruma. Zatímco předchozí dva modely se týkaly primárně radikalizace skupinové, tento model nám dává nahlédnout radikalizaci jednotlivce (Vegrichtová, 2019, s. 43). Rozčleňuje proces radikalizace na čtyři po sobě jdoucí fáze. První fází je fáze kontextu, kdy jedinec prožívá nějakou ekonomickou či sociální deprivaci (může jít o chudobu či nezaměstnanost) a následně tyto jevy rozpoznává jako „nesprávné“⁸ (Vegrichtová, 2019, s. 43). Navazuje druhá fáze, stupňování, ve které jedinec začíná pociťovat rozhořčení z dané deprivace a rozpoznává ji jako „nespravedlivou“⁹. Ve třetí fázi, přisuzování, přisoudí jedinec vinu za svou nespravedlivou situaci nějaké entitě (jedinci, skupině či národu) a označí ji jako „jejich vinu“¹⁰ (Vegrichtová, 2019, s. 44). Ve čtvrté a poslední fázi jsou možné různé výsledky. Nemusí nutně dojít k násilí, ale dochází k „démonizaci nepřítele a jeho dehumanizaci“ (Vegrichtová, 2019, s. 44). Jelikož je jako nepřítel obecně vnímán kdokoliv z této celé démonizované skupiny, dochází také k obsáhlé generalizaci a stereotypizaci lidí na druhé straně, tito lidé jsou označováni jako „zlo“¹¹ (Vegrichtová, 2019, s. 44). A jelikož je nepřítel démonizován, je také mnohem jednodušší ospravedlnit případné násilí vůči němu (i např. vůči nevinným lidem, kteří ale stojí na „nepřátelské straně“). Tento finální stupeň má následující logiku: jelikož bojuji proti někomu, koho jsem označil za zlo, já sám páchám dobro (Borum, 2003, cit. podle Vegrichtová, 2019). Toto smýšlení tak jedince ještě více sblíží s danou skupinou a naopak oddálí od skupiny druhé, což činí páchání násilí ještě více ospravedlnitelným (Borum, 2003, cit. podle Vegrichtová, 2019).

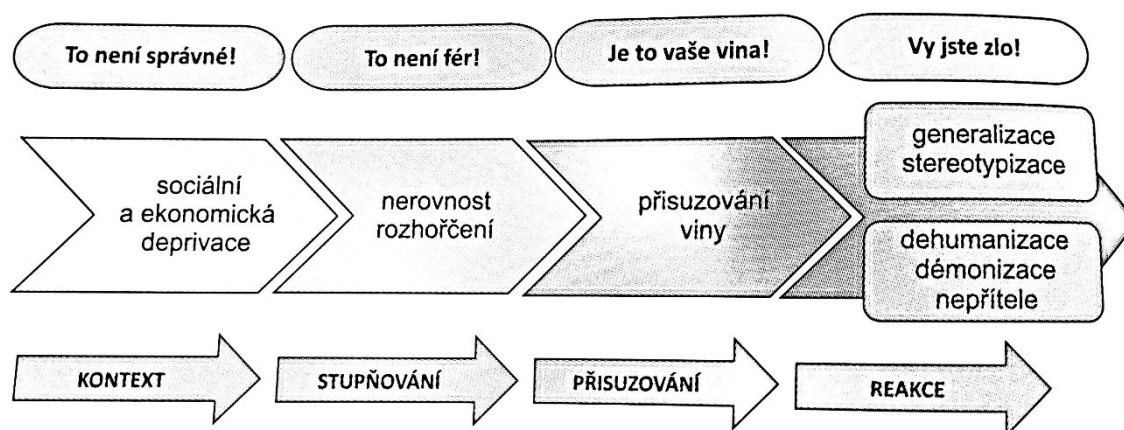
⁸ Překlad dle Vegrichtová – „*It's not right*“ (Vegrichtová, 2019, s. 43).

⁹ Překlad dle Vegrichtová – „*It's not fair*“ (Vegrichtová, 2019, s. 43).

¹⁰ Překlad dle Vegrichtová – „*It's your fault*“ (Vegrichtová, 2019, s. 44).

¹¹ Překlad dle Vegrichtová – „*You're evil*“ (Vegrichtová, 2019, s. 44).

Obr. 4 Lineární model radikalizace (Borum, 2003, převzato z Vegrichová, 2019, s. 44)

3.2.4. Spaaijův a Hammův model radikalizace osamělých útočníků

Dalším z modelů, které popisují radikalizaci jedinců, je Spaaijův a Hammův model radikalizace osamělých útočníků¹², popsáný v jejich knize *The age of lone wolf terrorism* (Hamm & Spaaij, 2017). Autoři v knize popisují, že přes 80 % radikalizačních procesů osamělých útočníků v sobě kombinuje politické a osobní křivdy (Hamm & Spaaij, 2017). Kombinují tak různé ideologie se svými vlastními osobními plány na odplatu. Výsledek je pak stejný jako v případě skupinového terorismu, násilí je jedinou cestou k řešení problému (Hamm & Spaaij, 2017). Autoři dále uvádí, že oproti době před 11. zářím dochází naopak k menší vztahovosti mezi osamělým útočníkem a nějakou teroristickou organizací. Co je ale pro osamělého vlka velmi důležité, je kontakt se zprostředkovatelem. Hamm a Spaaij uvádí, že až 70 % útočníků mělo nějakého svého zprostředkovatele (např. Andresi Breivikovi posloužily známé osobnosti a jejich názory jako legitimace jeho činů a organizace jako např. IRA zase posloužily k naučení praktických aspektů činu) (Hamm & Spaaij, 2017, s. 83). Autoři také zmiňují školní střelce, u nichž až v 80 % případů dochází k inspiraci jiným střelcem. Tito střelci si čtou o činech jiných střelců před nimi či dokonce navštěvují místa, kde střelci čin spáchali (Hamm & Spaaij, 2017). Tato teorie byla uplatňována i v případě tragické střelby na FF UK minulý rok. Policie a bezpečnostní složky tehdy upozorňovaly média a občany, aby nesdíleli informace o pachateli, protože by tím mohlo dojít k inspirování dalších podobných útoků (Policie ČR, 2023).

¹² Tzv. lone wolves či alone actors (Vegrichová, 2019, s. 71-73)

4. Práce s násilnou radikalizací

V této závěrečné kapitole se budu věnovat práci s násilnou radikalizací. Pod toto souhrnné označení jsem zahrnula jak způsoby odhalování násilné radikalizace, tak i opatření proti radikalizaci (deradikalizaci a prevenci).

V podkapitole odhalování násilné radikalizace se budu věnovat možnostem, jak poznat, že se daný člověk radikalizuje a budu popisovat strukturované metody, sloužící k odhalování násilné radikalizace. Také v rámci této podkapitoly srovnám známé strukturované metody odhalování násilné radikalizace z hlediska jejich aplikace na český kontext.

V podkapitole opatření proti radikalizaci se budu nejprve věnovat procesu deradikalizace a poté popíšu, jaké mechanismy mohou být účinné v rámci prevence radikalizace a jaké snahy vyvíjí v tomto ohledu některé subjekty na státní či evropské úrovni.

4.1. Odhalování násilné radikalizace

Když se řekne odhalování násilné radikalizace, jedním ze stereotypních příkladů by mohl být policejní sbor či zásahová jednotka, která zasahuje proti teroristovi v jeho bytě, kde se připravoval na rozsáhlý sebevražedný bombový útok. Samozřejmě i tak může odhalování násilné radikalizace vypadat, ale nestačí to. Jak uvádí Vegrichtová ve své knize *Hrozba radikalizace* (2019, s. 124), k účinné detekci radikalizace je nutná spolupráce policejních a bezpečnostních složek s veřejností. Veřejnost může totiž podle autorky sehrát klíčovou roli právě v detekci indikátorů radikalizace (či varovných signálů), což jsou změny na úrovni každodenního života radikalizujícího se člověka, podle kterých ale můžeme radikalizaci jedince poznat (Vegrichtová, 2019, s. 124-125). Efektivitě takového odhalování násilné radikalizace ale podle Vegrichtové brání hlavně dvě věci: nedostatečná informovanost (jak u široké veřejnosti, tak u nějaké části bezpečnostních složek) a neochota veřejnosti sdílet tyto informace o varovných signálech (Vegrichtová, 2019, s. 123). Přitom důležitost veřejnosti v nahlašování trestných činů či podezřelých činností byla již prokázána výzkumy (Moravcová, 2013). Za neochotou veřejnosti sdílet tyto informace může podle autorky stát „*obava ze zesměšnění, relativizace situace anebo případně strach z přiřknutí stigmatu informátora nebo denuncianta*“ (Vegrichtová, 2019, s. 123). Dalším problémem, který může stát v cestě efektivnímu odhalení násilné radikalizace, je těžká rozpoznatelnost radikalizačních faktorů. Zvláště u dospívajících bývá složité určit, zda se jedná opravdu o indikátory radikalizačního procesu, či jen o změny a

bouřlivý průběh dospívání (Smolík, 2020). Je také důležité zmínit, že odhalování násilné radikalizace není cílem samo o sobě, ale je první zastávkou v procesu deradikalizace jednotlivce a jeho navrácení do mezí nenásilné společnosti (Hung et al., 2018).

4.1.1. Indikátory radikalizace

Barbora Vegrichtová v již výše zmíněné knize (Vegrichtová, 2019, s. 132-141) rozlišuje deset kategorií indikátorů (či také příznaků) radikalizace. Jsou jimi:

- **Změna jména, zvolení přezdívky:** Volení přezdívky či změna jména může souviset s nástupem do extremistické organizace či se započatím „nového“ života. Může sloužit jako symbolika pro odstříhnutí se od starého života a tím i jména, které tento život reprezentuje. Může mít ale i funkci ryze praktickou, a to utajení skutečné identity člověka.
- **Změna stylu oblékání:** Změna stylu oblékání se může objevit jak u radikalizace náboženské (preferování náboženského oděvu, zahalování se), tak u radikalizace politické (preferance určitých značek či stylů oblékání). Důležitým ukazatelem mohou být i doplňky či šperky (např. přívěšek s hákovým křížem v případě pravicové radikalizace).
- **Změna vzhledu:** Podle autorky si můžeme často u radikalizujících se mužů povšimnout militantnějšího vzhledu – plnovousu či zvýšené fyzické kondice. Tyto prvky lze pozorovat opět jak u náboženské radikalizace, tak u radikalizace politické (často se objevuje u neonacistické ideologie v podobě vyholené hlavy či excesivního cvičení a hlídání stravy, u levicových radikálů pak může mít podobu např. odmítání kosmetiky kvůli testování na zvířatech či preference přírodních materiálů).
- **Tetování, skarifikace a další tělesné úpravy:** Tetování jsou typická pro představitele neonacistické ideologie, a to v podobě různých zašifrovaných upomínek či znaků hnutí (např. první písmena jména a příjmení Adolfa Hitlera podle pořadí v abecedě).
- **Snaha navázat kontakt s vůdčími osobnostmi hnutí:** K těmto snahám může podle autorky docházet v mnoha různých prostředích, nicméně často bývají spojena s konkrétní formou radikalizace: např. kostely či mešity v případě náboženské radikalizace, koncerty tzv. white power music či fotbalové zápasy v případě pravicové radikalizace. Obecně se těší oblíbenosti paramilitární místa (střelnice, tělocvičny atd.).

- ***Vlastnictví propagandistických knih a časopisů:*** Jak uvádí Vegrichtová, samotné vlastnictví ideologických či propagandistických materiálů nemusí znamenat násilnou radikalizaci, ale může značit náklonost majitele k extremistickým idejím. Obecně se jedná o různé publikace propagující ideologii či radikální výklady náboženství, objevovat se může také symbolika či zkreslené narativy dějin či současnosti.
- ***Vlastnictví propagandistických předmětů a relevantních reálií:*** Propagandistickým předmětem může být v podstatě cokoliv, od triček až po samolepky či odznaky. Tyto předměty mívají skrytou symboliku, která je samozřejmě známá vyznavačům dané ideologie, někdy ale i veřejnosti. Tyto předměty mohou být i památka či talisman z míst ozbrojených konfliktů (např. v případě zahraničních teroristických bojovníků).
- ***Změna v náboženské praxi:*** V této souvislosti je často uváděna konverze k islámu. Podle autorky ale musíme být v tomto případě zvlášť opatrní, samotná konverze totiž nemusí znamenat nic špatného. Je důležité se podívat na detaily, např. motivaci jedince ke konverzi, zda rozhodnutí učinil sám či je do něj nucen, jakou formu náboženství (volné či fundamentalistické) praktikuje, jestli se nějak nezměnila jeho mluva či smýšlení (autorka jako příklad uvádí nápadnou verbální agresí či nekompromisní názory). Důležité také je, zda člověk konverzi otevřeně přiznává, či se jí snaží skrývat (v takovém případě bychom měli zpozornět).
- ***Sledování webových stránek a chatů s extremistickým obsahem:*** Internet může být velmi potentním nástrojem pro propagandu dané ideologie či pro komunikaci s potenciálními členy. Webové stránky mohou mít nenápadný vzhled, aby na první dojem působily neškodně. Emailová komunikace může probíhat přes služby, které zaručují komunikujícím anonymitu a destrukční mechanismus po odeslání emailu, takže je člověk prakticky nedohledatelný.
- ***Glorifikace násilí a mučednictví:*** Pokud jsme pravidelně vystavováni násilím, může dojít v lepším případě k normalizování násilí, v horším dokonce ke zvýšení hostility a agresivity. Studie potvrdily vztah mezi vystavením se násilným médiím a krátkodobě zvýšenou hostilitou a agresivitou (Anderson & Bushman, 2002; Hasan et al., 2012), novější studie dokonce prokázaly efekt dlouhodobý a kumulativní (agresivita participantů se po dobu tří dnů každý den zvyšovala) (Hassan et al., 2013) a efekt kauzální a zároveň mezikulturní (Anderson et al., 2010).

U indikátorů násilné radikalizace je dobré nekoukat pouze na to, kolik z nich posuzovaný člověk splňuje, ale také na kontext jeho situace a na dynamiku daných indikátorů (tedy jestli mají tendenci zrychlovat směrem k použití násilí) (Diviš, in Vegrichtová, 2022, s. 63).

4.1.2. Přístupy k odhalování násilné radikalizace

Existují různé typy přístupů k odhalování násilné radikalizace. Každý z těchto přístupů funguje na odhalování radikalizace jiným způsobem a s jinou efektivitou (např. Smith & Nolan, 2016). V rámci této podkapitoly tedy jednotlivé typy přístupů popíšu a uvedu, který z nich funguje na odhalování násilné radikalizace nejlépe a je odborníky upřednostňován.

Obecně můžeme přístupy rozdělit na **strukturované (SPJ)**¹³, **nestrukturované (UPJ)**¹⁴ a tzv. **matematické**¹⁵ (Smith & Nolan, 2016, s. 167).

Nestrukturované přístupy pracují pouze s posudkem odborníka (klinického psychologa, analytika), který daného člověka posoudí, a na základě tohoto posouzení se pak přijímají další opatření. Tyto přístupy se ale nesetkávají u vědecké populace s přílišnou popularitou (Diviš in Vegrichtová, 2022, s. 56-57). Prvním důvodem je značná subjektivita takového hodnocení (Diviš, in Vegrichtová, 2022, s. 56). S tím souvisí i druhý důvod, a to vysoká nepřesnost takového hodnocení. Nestrukturovaný přístup má podle odborníků nízkou přesnost, nízkou validitu a nízkou inter-rater reliabilitu, což souvisí právě s vysokou subjektivitou každého hodnocení (Smith & Nolan, 2016).

Strukturovaný i matematický přístup mají svůj základ ve statisticky ověřeném seznamu tzv. rizikových faktorů, které korelují s násilným chováním a předchází mu, ale nemusí ho nutně způsobovat (Smith & Nolan, 2016). Rizikové faktory mohou korelovat s násilným chováním buď pozitivně, anebo naopak negativně (v takovém případě mluvíme o protektivních faktorech) (Smith & Nolan, 2016). **Matematický přístup** se vyznačuje konečným hodnocením odborníka na podkladě skóre rizikových faktorů nástroje, se kterým pracuje (Smith & Nolan, 2016). **Strukturovaný přístup** na druhé straně přidává ještě odborný posudek odborníka, který test

---

¹³ SPJ = Structured Professional Judgement, v českém jazyce používán termín strukturovaný odborný posudek (Strnad, 2022, s. 68) či strukturovaný nástroj/ hodnocení/ přístup (Diviš in Vegrichtová, 2022, s. 57)

¹⁴ UPJ = Unstructured Professional Judgement, v českém jazyce možno analogicky ke strukturovanému odbornému posudku použít termín nestrukturovaný odborný posudek či nestrukturovaný přístup/ nestrukturované hodnocení (Diviš in Vegrichtová, 2022, s. 56)

¹⁵ actuarial approach, v českém jazyce používán termín matematický přístup (Strnad, 2022, s. 74)

vyhodnocuje, a umožňuje přidat i další relevantní indikátory, pokud je to podle odborníka potřeba. Podle autorů je právě nemožnost posoudit situační a individuální faktory slabinou matematického přístupu (Smith & Nolan, 2016).

Oba tyto přístupy (strukturovaný i matematický) mají podle autorů jasnou převahu nad přístupem nestrukturovaným (Smith & Nolan, 2016). A oba typy produkují podobně validní výsledky, zdá se ale, že strukturovaný přístup je o něco lepším nástrojem právě na odhalování násilné radikalizace a extremismu (Smith & Nolan, 2016). Autoři Smith a Nolan popisují, že oba dva typy přístupů produkují lepší výsledky u jiných typů násilných činů: zatímco matematický přístup funguje lépe např. u hodnocení rizika recidivy sexuálních násilníků, strukturovaný funguje lépe u násilné radikalizace (Smith & Nolan, 2016). Monaham (2012, s. 183, cit. podle Smith & Nolan, 2016, s. 170) doplňuje další argument, proč je strukturální přístup v tomto případě lepší než matematický: „*Velikost vzorku osob, které se skutečně dopustí teroristických činů, nebude nikdy dostatečně velká, aby umožnila dostatečně velkou statistickou sílu potřebnou k určení optimální kvantitativní kombinace skóre rizikových faktorů nebo k vytvoření konečného odhadu rizika, který by nebyl z podstatné části závislý na klinickém úsudku*“. A další autoři doplňují: „*Přestože je tento přístup (matematický, pozn. autorky) schopen vytvářet konzistentní předpovědi, jeví se pro extremisty méně použitelný vzhledem k omezenému počtu relevantní výzkumné skupiny, a protože předpokládané výsledky se často vztahují spíše na skupiny než na jednotlivce*“ (Copeland & Marsden, 2020, s. 7, cit. podle Strnad, 2022, s. 74-75).

4.1.3. Představení vybraných strukturovaných metod odhalování násilné radikalizace

VERA-2R

VERA-2R je zkratkou pro Violent Extremism Risk Assessment 2 Revised. Původní verze tohoto nástroje (VERA) byla vytvořena v roce 2009 v Kanadě autorkou Elaine Pressman. Byl prvním nástrojem na hodnocení přímo rizika násilného extremismu. V roce 2012 byla tato verze revidována a v roce 2016 znovu na současnou verzi autory Pressman, Duits, Rinne a Flockton (2016). Je založen na metodě strukturovaného odborného posudku (SPJ). Tento přístup se osvědčil jako nejvhodnější pro risk assessment a risk management u násilné radikalizace a

extremismu (Logan & Lloyd, 2019). Tento nástroj byl vyvinut na základě toho, co odborná literatura a odborníci z praxe považovali za důležité pro „řízení“ rizika radikalizace.

Nástroj je aplikovatelný na všechny typy radikalizace, na všechny ideologie, osamělé útočníky i adolescenty. Jeho použití je široké (Pressman et al., 2016):

- pro pracovníky vězeňské služby: pomáhá vytvářet specializované programy pro vězně, může pomoci pracovníkům se správným umístěním vězňů a monitoruje se pomocí ní radikalizace mezi vězni,
- pro rehabilitační a intervenční účely: poskytuje informace o rizikových scénářích a jejich řízení, případně také o změnách v jedincově smýšlení či pomáhá rozhodnout, zda je možné podmíněčně propustit vězně,
- pro zpravodajské služby či bezpečnostní složky: pomáhá sledovat aktivity zájmových osob a osob „na radaru“ a případně znemožnit uskutečnění násilných a teroristických aktivit,
- pro justici: může být použit před soudním řízením pro účely informování soudu, obhajoby a obžaloby o rizicích stíhaného jedince (stíhaných jedinců) či pro účely konzultace soudního rozsudku,
- pro imigrační oddělení či armádu.

Tento nástroj se skládá ze 34 indikátorů kategorizovaných do pěti dimenzí (Logan, Lloyd, 2019):

- přesvědčení, postoje a ideologie (7 indikátorů)
- sociální kontext a záměr (7 indikátorů)
- historie, akce a kapacita (6 indikátorů)
- odhodlání a motivace (8 indikátorů)
- dimenze ochranných/ riziko zmírňujících faktorů (6 indikátorů)

Navíc je ještě přítomna jedna dimenze, obsahující dodatečných 11 indikátorů rozdělených do 3 různých subdimenzí: nenásilná mladistvá trestná činnost, problematická osobní minulost, duševní porucha (Pressman et al., 2016.), které mohou v kombinaci s přítomnými ideologickými, motivačními a kontextuálními faktory zvyšovat vulnerabilitu vůči násilné radikalizaci v budoucnu. Je také možné do nástroje přidat další indikátory, které by byly relevantní, nástroj je na to uzpůsoben (Pressman et al., 2016).

Hodnotitel identifikující úroveň rizika nejprve u každého indikátoru posoudí, zda je přítomen, a pokud ano, v jaké míře (nízká, střední či vysoká). Nakonec udělá ještě finální posudek, taktéž na třibodové škále (nízké, střední či vysoké riziko) (Logan, Lloyd, 2019). Tento finální posudek by kromě číselného skóre ještě měl vzít v potaz všechny dostupné informace, které by mohly souviset s rizikovými a ochrannými faktory, a také tyto informace zasadit do individuálního kontextu zkoumaného člověka (Lloyd, 2019, s. 40, cit. podle Strnad, 2022, s. 93-94).

U tohoto nástroje proběhl výzkum na zkoumání inter-rater reliability a intra-rater reliability (Duits & Kempes, 2023). Zkoumání inter-rater a intra-rater reliability u nástroje VERA-2R ukázalo, že obojí by se dalo hodnotit jako dobré až excelentní (Duits & Kempes, 2023).

Informace ohledně validity tohoto nástroje jsou stále dost nejasné a chybějící (Duits et al., 2023; Silke in Stockhammer, 2023). Např. autoři Duits et al. se tomuto tématu chtějí věnovat ve svém následujícím výzkumu.

ERG-22+

Nástroj ERG-22+ (Extremism Risk Guidelines 22+) byl vyvinut v Anglii týmem odborníků (zejména Monicou Lloyd a Christopherem Deanem) pod záštitou the National Offender Management Services (NOMS) (Herzog-Evans, 2018). Je také založen na metodě SPJ. Na rozdíl od VERA-2R byl vyvinut na podkladě empirické práce autorů s již odsouzenými za teroristické činy (Logan, Lloyd, 2019). Stejně jako nástroj Vera-2R je použitelný na všechny typy radikalizace bez ohledu na typ ideologie či důvod radikalizace (Elliot et al., 2023).

Je používán v Anglii a Walesu ve věznicích, posuzují se pomocí něj pachatelé odsouzení za teroristické činy v prvním roce odnětí svobody, pomáhá také rozhodovat o výši trestu, intervenci, přemístění či podmíněném propuštění (Strnad, 2022, s. 94).

Nástroj se skládá z 22 indikátorů rozdělených do tří dimenzí (Elliot et al., 2023):

- angažovanost (13 indikátorů) – např. potřeba bránit se proti hrozbě, potřeba dominance
- záměr (6 indikátorů) – např. dehumanizace nepřítele, nadměrná identifikace se skupinou či cílem
- schopnost (3 indikátory) – např. kriminální historie, individuální znalosti, schopnosti a kompetence

Navíc lze přidat jakýkoliv relevantní faktor, který by hodnotitel považoval za relevantní, jak značí + v názvu nástroje (Lloyd & Dean, 2015, s. 40, cit. podle Strnad, 2022, s. 94).

Hodnotitel poté přiřkne každému indikátoru jednu ze tří hodnot podle přítomnosti daného indikátoru: „nepřítomný“, „částečně přítomný“, „silně přítomný“ (Strnad, 2022, s. 94). Každá ze tří dimenzí pak má ještě svůj celkový skóre, jehož úrovně se mezi dimenzemi lehce liší: pro dimenze angažovanosti a záměru jsou to úrovně nízký, střední, vysoký, pro dimenzi schopnosti pak minimální, nějaké, signifikantní (Powis et al., 2019). Hodnotitel má také možnost rozhodnout, zda nějaký z indikátorů může fungovat protektivně (Logan & Lloyd, 2019).

Při celkovém hodnocení by měl hodnotitel brát v potaz další doplňující informace o zájmové osobě, které má k dispozici (Elliot et al., 2023). Tento nástroj je tzv. kolaborativní, tedy sám jedinec, který je pomocí nástroje hodnocen, může spolupracovat na svém hodnocení tím, že bude s hodnotitelem (hodnotiteli) mluvit a dodávat mu (jim) informace (Elliot et al., 2023). Pokud se rozhodne nespolupracovat, report je udělán z informací, které jsou k dispozici. Posuzovaná osoba poté dostává report k nahlédnutí (Elliot et al., 2023).

U ERG-22+ je kladen důraz na doporučení spolupráce více hodnotitelů na hodnocení jedince. Jak píše Strnad ve své rigorózní práci, „*pro ERG-22+ je doporučeno používání více hodnotitelů namísto pouze jednoho, protože je nepravděpodobné, že by jeden posuzovatel mohl dokončit vyhodnocení případu na základě pouze individuálních dovedností, znalostí a informací*“ (Strnad, 2022, s. 101). Knudsen také doporučuje, že ERG-22+ měl být využíván jen jako součást širšího vyšetření, neměl by být aplikován na nikoho jiného než specifickou skupinu, pro kterou byl vytvořen (pachatele násilného terorismu) a měl by být administrován pouze trénovanými psychology či psychiatry (Knudsen, 2021).

Co se reliability nástroje týče, studie od Powise et. al (2019) zkoumala inter-rater reliability nástroje. Powis et al. hodnotili používání ERG-22+ dvěma skupinami: experty a terénními pracovníky. Inter-rater reliability u expertů byla hodnocena jako excelentní, celková inter-rater reliability u terénních pracovníků byla hodnocena jako dobrá (Powis et al., 2019). Podle autorů mohla být příčinou nižší inter-rater reliability u skupiny terénních pracovníků rozdíl mezi reliability jednotlivých dimenzí: zatímco u dimenzí angažovanost a schopnost reliability hodnocena jako dobrá až excelentní, u dimenze záměr byla hodnocena jako špatná. To by se podle autorů dalo napravit lepším vyškolením hodnotitelů a také lepší definicí jednotlivých položek (Powis et al., 2019).

Tato studie dále zkoumala rozdíl mezi zkušenými terénními pracovníky a terénními pracovníky, kteří neměli s ERG-22+ zkušenosti. Podle Powise et al. (2019) nezkušení pracovníci používali nástroj efektivně, ale méně konzistentně než zkušení pracovníci, proto studie doporučuje používání tohoto nástroje spíše zkušenějším pracovníkům.

Eliott et al. (2023) také zkoumali reliabilitu a validitu tohoto nástroje. Konstruktová validita tohoto nástroje (konkrétně schopnost diskriminace jednotlivých položek) byla hodnocena jako celkově dobrá (Eliott et al., 2023, s. 21). Při zkoumání strukturální validity ale autoři zjistili jen malou podporu existující třidimenzionální struktury. Další analýzy ukázaly na možnosti existence až 4 různých dimenzí v rámci dimenze angažovanost. Autoři se rozhodli pro nejjednodušší řešení, a to rozdělit dimenzi angažovanost (engagement) na ideologickou angažovanost a neideologickou angažovanost (Eliott et al., 2023).

Obecná reliabilita byla těmito autory hodnocena jako dobrá, dimenze neideologická angažovanost a záměr ale nesplnily standardy stanovené „*přijatelnou reliabilitu*“ (Eliott et al., 2023, s. 20).

TRAP-18

TRAP-18 neboli Terrorist Radicalization Assessment Protocol-18 je nástroj vyvinutý profesorem J. Reidem Meloyem z Kalifornské univerzity v roce 2016 (Meloy, 2018). Tento nástroj má sloužit speciálně k posuzování hrozby jedinců, z kterých by se mohli stát tzv. osamělí útočníci¹⁶ (Meloy, 2018). Nástroj také používá metodu SPJ a je použitelný na všechny druhy radikálních ideologií.

Nástroj sestává z 18 indikátorů (jak indikuje už jeho název), které jsou rozděleny do dvou dimenzí (Guldimann & Meloy, 2020):

- proximální varovné chování (8 indikátorů) – např. přímo sdělovaná hrozba, fixace, identifikace
- distální charakteristiky (10 indikátorů) – např. duševní porucha, kriminální násilí v minulosti, osobní křivda a morální rozhořčení

Všechny charakteristiky proximálního varovného chování jsou dynamické a vycházejí ze vzorců chování, zatímco některé distální charakteristiky (např. anamnéza duševní poruchy) jsou

---

¹⁶ Český překlad – „lone-actor terrorists“ (Meloy, 2018), lone wolves (Vegrichtová, 2019, 71-73).

statické rizikové faktory (Meloy, 2018). Protektivní faktory sice nejsou přímo přítomny, ale absence rizikového faktoru je pokládána za faktor protektivní či se lze na protektivní faktory doptat v osobním rozhovoru (Meloy, 2018).

Aby hodnotitel dosáhl co nejreliabilnějšího výsledku, mělo by hodnocení mít celkem tři části: osobní rozhovor (i když autor uvádí, že ne vždy je něco takového možné, nutné a v některých případech i moudré), rozhovor s blízkými osobami zkoumaného jedince a záznamy jedince (veřejné, bezpečnostní atd.) (Meloy, 2018). Autoři také doporučují jeho použití s dalším nástrojem (např. VERA-2R) k maximalizaci přesnosti výsledků (Logan & Lloyd, 2019).

Co se týče reliability, nástroj ukázal dobrou inter-rater reliabilitu (Meloy, 2018). Jak ale uvádí Guldemann a Meloy (2020), je potřeba dalšího empirického zkoumání reliability nástroje.

Validita tohoto nástroje byla také ověřována. Ukázal dobrou kriteriální validitu při analýze na různých vzorcích teroristů (Guldemann & Meloy, 2020). Nástroj také demonstruje dobrou diskriminační validitu, bylo zjištěno, že 10 z jeho 18 indikátorů se signifikantně liší u útočníků a neútočníků (Cubitt & Wolbers, 2022). Taktéž byla testována obsahová a prediktivní validita tohoto nástroje a výsledky vypadají slibně. Autoři ale stejně jako u reliability doporučují další empirické ověření těchto zjištění (Guldemann & Meloy, 2020).

Pro účely této práce jsem také vypracovala přehlednou tabulku, ve které lze najít shrnutí důležitých vlastností každého z těchto tří nástrojů (viz

Příloha 1).

4.1.4. Další metody odhalování násilné radikalizace

V rámci této práce bych ještě zmínila některé další metody na odhalování násilné radikalizace. Jako první bych uvedla český nástroj SAIRO, více o něm napíšu v podkapitole *Prevence*. Následující nástroje popíšu přímo v této podkapitole. Nástroj INSiGHT jsem vybrala kvůli jeho potenciálu enormně ušetřit čas a práci policistům. Nástroj SAVRY jsem uvedla jako příklad nástroje pro odhalování násilné radikalizace u mladistvých. Nástroj Radicx je zajímavý tím, že byl vyvinutý přímo pro pedagogický a školní personál a nespadá do kategorie strukturovaných odborných posudků. Posledním nástrojem, který v této podkapitole zmiňuji, je Brave-14. Ten

je specifický tým, že se jedná o self-report dotazník. Také jako jediný neměří riziko radikalizace, ale naopak resilienci jedince vůči procesu radikalizace.

INSiGHT je zkratkou pro Investigative Search for Graph-Trajectories. Autory tohoto celkem nového nástroje, který vznikl v roce 2018, jsou Benjamin Hung, Anura Jayasumana a Vidarshana W. Bandara z Coloradské univerzity (Hung et al., 2018). Nástroj má pomáhat bezpečnostním složkám monitorovat potenciální nebezpečné osoby, které by se mohly v budoucnu dopouštět extremistických násilných činů, a to pomocí informací z veřejných zdrojů či vládních databází (Hung et al., 2018). Pokud by nějaký jedinec splňoval radikalizační indikátory, systém INSiGHT je schopen monitorovat dynamiku a vývoj těchto radikalizačních tendencí i případné spolupracovníky takového jedince. Výstup tohoto nástroje poté tvoří grafy a grafické sítě jednotlivců a jejich spolupracovníků či rovnou celých uskupení, které by se mohly podílet na extremistických činech (Hung et al., 2018). Nespornou výhodou tohoto nástroje by mohlo být usnadnění práce policistům a také množství jedinců, který je nástroj schopen monitorovat.

V rámci této práce bych ještě ráda krátce zmínila nástroje na odhalování radikalizace u mladistvých. Jelikož moje práce není zaměřena na odhalování radikalizace u mladých lidí, nebudu se o nich dlouze rozepisovat, přišlo mi ale důležité a zajímavé je zmínit.

SAVRY

Nástroj SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth) je nástroj pro hodnocení rizika radikalizace u mladých lidí. Je aplikovatelný na populaci ve věku 12-18 let (Borum et al., 2021). 24 položek je rozděleno do tří škál: historická (10 položek), sociální (6 položek) a individuální (8 položek) a tyto položky tvoří kriminogenní faktory (Páv et al., 2020). Nástroj navíc ještě obsahuje 6 faktorů protektivních (Páv et al., 2020). Riziko je poté viděno jako pravděpodobnost výskytu násilného chování v důsledku interakce kriminogenních a protektivních faktorů. Celkové riziko je vyhodnocováno odborníkem na základě těchto informací (Borum et al., 2021).

Radix

Specifikem tohoto modelu, vytvořeného v Nizozemsku, je to, že byl vytvořen přímo pro použití učiteli a školním personálem (Kasalová, 2023). Principem tohoto nástroje je sdílení informací

mezi lidmi, kteří jsou s mladistvým, u kterého je podezření na radikalizaci, v kontaktu. Samotný nástroj má tři kroky: 1) diskuze, 2) sepsání relevantních faktů a pozorovaného chování a 3) vyhodnocení možného rizika a protektivních faktorů (Kasalová, 2023).

Jeho součástí je i praktická příručka, která školám mj. radí, aby vytvořily specializovaný tým odborníků (učitelé, zaměstnanci školy, pracovníci sociální služby, policie, psychologové, preventisté), který poté s nástrojem pracuje při podezření na probíhající radikalizaci (Kasalová, 2023).

Brave-14

Tento nástroj je výjimečný v tom, že se jedná o self-report dotazník (vyplňuje ho tedy jedinec sám). Dalším specifikem tohoto nástroje je to, že zkoumá odolnost vůči násilné radikalizaci, a ne potenciální riziko radikalizace, jak tomu většinou u podobných nástrojů bývá (Kasalová, 2023). Dotazník obsahuje kromě celkového skóru ještě 5 dalších podškálových skóru: kulturní identita člověka a propojenost s danou identitou, tzv. „přemost'ující“ (bridging) sociální kapitál (tedy spojení se skupinami či komunitami, kterých jedinec není členem), tzv. „spojovací“ (linking) sociální kapitál (spojení s autoritami či státní správou), chování spojené s násilím a názory spojené s násilím (Brave Research Tool, n.d.).

4.1.5. Specifika radikalizace v České republice

Radikalizace v České republice se v něčem liší od zemí, kde byly výše zmíněné nástroje na odhalování radikalizace vytvořeny – tedy Velká Británie, Kanady a USA. Velká Británie se potýká s problémy hlavně ze strany separatistických teroristů a poté islamistických teroristů (Europol, 2021). Kanada má taktéž problémy s islamistickým terorismem, etnoseparatistickým a levicovým terorismem, dva poslední zmíněné jsou ale podle Mareše ve srovnání s islamistickým terorismem menší hrozbou (Mareš, 2008). USA je podle Piazzzy nejvíce ohroženo útoky krajně pravicovými – tyto útoky si „vyžádaly více obětí než kterýkoliv jiný typ teroristických aktivit“ (Piazza, 2017, s. 52).

V České republice je riziko islamistického terorismu poměrně nízké (Centrum proti hybridním hrozbám, n.d.). Obecně se ČR může pyšnit velmi nízkým rizikem teroristických útoků, v novodobé historii u nás neproběhl žádný teroristický útok s vazbami na mezinárodní

organizaci (např. Al-Káida či ISIS) (Centrum proti hybridním hrozbám, n.d.). Přesto se u nás odehrálo několik akcí, které lze považovat za teroristické činy: např. celkem 4 případy masové střelby¹⁷ (v Petřvaldu 2009, v Uherském Brodě 2015, v Ostravě 2019 a na FF UK 2023) či velmi medializovaný útok Jaromíra Baldy na vlaky v roce 2017 (Ciroková, 2021). Žádná z těchto akcí ale nebyla akcí uskupení, ve všech případech se jednalo o tzv. osamělé útočníky¹⁸.

V ČR je relevantní hrozba radikalizace pravicové, se kterou se pojí některé velmi dobře známé prvky nesnášenlivosti (např. xenofobie, rasismus, homofobie...) a levicové či anarchistické (Ministerstvo vnitra České republiky, 2024). Jak uvádí Situační zpráva o projevech extremismu z roku 2023, tyto skupiny jsou sice rizikové, ale toto riziko je podstatně snižováno dlouhodobým sledováním těchto uskupení bezpečnostními složkami a také jejich malou či pouze lokální aktivitou (Ministerstvo vnitra České republiky, 2024). V České republice se také potýkáme s tzv. xenofobně populistickými uskupeními, které se snaží o šíření nenávistných nálad proti migrantům a občanům Ukrajiny (Ministerstvo vnitra České republiky, 2024).

Za zmínku v tomto kontextu stojí i krajně pravicový násilný útok, který se odehrál v roce 2022 ve slovenském klubu Tepláreň a stál život dva návštěvníky klubu. Tento útok odráží stále panující nenávistné nálady proti LGBT+ lidem na Slovensku, tyto nálady se nevyhýbají ani české společnosti (Láska, 2023). Tyto nenávistné názory plné dezinformací jsou legitimizovány i některými vrcholnými politiky či známými osobnostmi – na Slovensku např. premiér Fico, u nás poslanec Okamura či poslanci některých vládních stran, např. Marek Benda (Novák, 2023; Kabátová, 2018).

Co se týče bezpečnostních hrozeb ČR, ještě bych ráda v této souvislosti zmínila hybridní hrozby. Bylo prokázáno, že ČR je dlouhodobě terčem kyberšpionážních útoků a dezinformačních snah Ruska. Na našem území se v minulosti vyskytovali ruští agenti, např. osoby napojené na ruskou GRU¹⁹. Výroční zpráva BIS za rok 2022 dokonce označuje Rusko za největší bezpečnostní hrozbu pro ČR (BIS, 2023). Bylo prokázáno, že šíření dezinformací skrze sociální sítě či politické aktéry má radikalizační potenciál (Piazza, 2022). Piazza argumentuje s odkazem na dřívější zjištění, že už internet sám o sobě je velmi cenným nástrojem pro teroristické snahy (Davis & Cragin, 2009, cit. podle Piazza, 2022; Sageman,

---

¹⁷ Případy masové střelby jsou většinou definovány jako události, při kterých zemřou 4 lidé a více (viz Berkowitz & Alcantara, 2019; Gun Violence Archive, 2013, cit. podle Klézl, 2023)

¹⁸ Tzv. lone wolves či alone actors (Vegrichtová, 2019, s. 71-73)

¹⁹ GRU (Glavnoje razvedyvatelnoje upravlenije), česky hlavní správa rozvědky, = ruská, dříve sovětská vojenská zpravodajská služba, pozn. autorky).

2011, cit. podle Piazza, 2022). A ve své nové studii Piazza zjistil, že právě šíření dezinformací má vliv na zvyšování polarizace společnosti, což je asociováno se statisticky signifikantním zvýšením domácího terorismu²⁰ v dané zemi (Piazza, 2022, s. 65). A v kontextu šíření ruských dezinformací je důležité podotknout, že podle Piazzových nálezů má šíření dezinformací vlád cizích zemí největší efekt na domácí terorismus (Piazza, 2022, s. 66-67).

4.1.6. Srovnání vybraných metod odhalování násilné radikalizace v kontextu použití pracovníky ozbrojených bezpečnostních složek ČR

Pro toto srovnání jsem se rozhodla použít tři výše popsané metody odhalování násilné radikalizace/ extremismu, a to **VERA-2R**, **ERG-22+** a **TRAP-18**. Rozhodla jsem se využít tyto tři nástroje, protože jsou pravděpodobně nejnámějšími nástroji na odhalování násilné radikalizace a o všech třech existuje velké množství literatury, což mi přišlo vhodné vzhledem k mým omezeným expertním znalostem.

Ani jeden ze zmíněných nástrojů není adaptován na české prostředí ani přeložen do českého jazyka. Adaptace na prostředí daného státu může pomoci zachytit kulturní a lokální specifika daného státu, a tedy zlepšit validitu daného měřicího nástroje (Swami & Barron, 2019).

VERA-2R i **ERG-22+** jsou nástroje vyvinuté ve Velké Británii/Walesu a Kanadě. Jak bylo popsáno výše, tyto země se v oblasti terorismu nejvíce potkají s bezpečnostními hrozbami, které se liší o hrozeb v České republice. V těchto zemích je převládajícím problémem radikalizace islamistická a organizovaný skupinový terorismus, kdežto v České republice je to spíše radikalizace pravicová (popř. levicová) a ve formě osamělých útočníků (viz *Specifika radikalizace v České republice*).

ERG-22+ byl vyvinut na podkladě literatury a práce s pachateli extremistických trestných činů (Herzog-Evans, 2018). U tohoto nástroje také neexistuje moc dat na použití mimo kontext Velké Británie, protože byl vždy primárně používán právě tam (Cubitt & Wolbers, 2022).

---

²⁰ Domácí terorismus (domestic terrorism) = spáchaný příslušníky daného státu, „národnost útočníka, národnost oběti a místo spáchaní činu jsou stejné“ (Berkebile, 2015, s. 5).

VERA-2R byla vyvinuta na podkladě kazuistik vězňů, kteří spáchali akt násilného terorismu (Herzog-Evans, 2018). Není tedy původně určena na zjišťování rizika u jedinců, kteří ještě žádný trestný čin nespáchali, a podle Herzog-Evans by toto mohlo být problematické při určování možného rizika (Herzog-Evans, 2018).

TRAP-18 byl sice vyvinut americkým autorem, ale tento autor pravidelně konzultuje i evropské případy a byly provedeny výzkumy o použití tohoto nástroje i v evropském kontextu (Cubitt & Wolbers, 2022). U tohoto nástroje je navíc plusem to, že byl vyvinut na použití pro práci s osamělými útočníky, což je specifické pro radikalizaci v českém kontextu. Nástroj také ukázal použitelnost v případech školní střelby v USA (Cubitt & Wolbers, 2022). Nástroj **TRAP-18** je také kratší než předchozí nástroje (více než dvakrát kratší než **VERA-2R**, o minimálně 4 indikátory méně než **ERG-22+**), umožňující zkrácení procesu odhalování rizika, což může být právě ve vyšetřovací fázi potřeba (Cubitt & Wolbers, 2022).

Další částí bude srovnání těchto nástrojů z hlediska použití pracovníky ozbrojených bezpečnostních složek²¹. Na začátek je dobré zmínit, že všechny tyto nástroje vyžadují školení a zaučení pracovníků, kteří by tyto nástroje chtěli používat.

U **ERG-22+** proběhl výzkum Powise et al. na dvou různých skupinách, které nástroj používaly: experti a terénní pracovníci. Studie zjistila, že nástroj slouží o něco lépe v rukou expertů než terénních pracovníků (Powis et al., 2019). Stejně tak Knudsen doporučuje používání tohoto nástroje spíše psychologům či psychiatrům, ještě lépe trénovaným a zkušeným v oblasti detekce terorismu (Knudsen, 2021). I další studie uvádí, že v ideálním případě by **ERG22+** měli používat pouze plně kvalifikovaní forenzní psychologové nebo zkušení probační úředníci s praxí v používání strukturovaných odborných posudků (Eliott et al., 2023). To stejné doporučují i autoři tohoto nástroje (Lloyd & Dean, 2011, s. 22, cit. podle Herzog-Evans, 2018).

Autoři nástroje **VERA-2R** doporučují, „*aby mohli nástroj administrovat pouze ti, kteří byli náležitě vyškoleni samotnými autory, a to kvůli riziku neadekvátního použití*“ (Herzog-Evans, 2018, s. 13). Sama autorka pak uvádí, že nutnou podmínkou pro hodnotitele je, aby byli „*diplomovaní a registrovaní psychologové nebo zkušení probační úředníci, kteří musí v rámci své funkce provádět posouzení u odsouzených pachatelů extremistických trestných činů a u těch, u nichž existují důvodné obavy, že se mohou dopustit takových trestných činů*“ (Lloyd, 2019). V současné době probíhá implementování tohoto nástroje do pole působnosti „*systému*

---

²¹ Pro účely této práce používám souhrnný termín pracovníci ozbrojených bezpečnostních složek, který zahrnuje policisty, pracovníky Vězeňské služby a Celní správy (Ministerstvo vnitra České republiky, n.d. a).

trestního soudnictví (policie, vězeňská oddělení se zvýšenou ostrahou, specializovaná probační služba atd.) v některých členských státech EU (např. Německo či Francie)“ (van der Heide et al., 2019, cit. podle Strnad, 2022, s. 82).

Co se týče nástroje **TRAP-18**, Lloyd popisuje, pro koho je určeno školení na používání tohoto nástroje: „*Školení je určeno pro odborníky na hodnocení rizik, včetně klinických psychologů/psychiatrů, policistů, pracovníků zpravodajských služeb či orgánů boje proti terorismu, kteří aktivně řeší případy či mají supervizní povinnost“ (Lloyd, 2019, s. 36).* Tento nástroj je tedy jediný, u kterého lze nalézt zmínku o možnosti používání pracovníky ozbrojených bezpečnostních složek.

Závěr srovnání

Pokud bereme v úvahu kontext násilné radikalizace v České republice, tedy to, že největšími hrozbami u nás jsou krajně pravicová scéna, radikalizační potenciál dezinformací a teroristické útoky osamělých útočníků, jako nejvíce perspektivní v českém kontextu se jeví nástroj TRAP-18. Tento nástroj byl jako jediný ze tří výše srovnávaných nástrojů vyvinut na odhalování radikalizace osamělých útočníků. Navíc i země, ve které byl vyvinut (USA), se kontextem radikalizace nejvíce blíží radikalizaci v České republice. Stejně jako v ČR jsou největší hrozbou v USA pravicoví radikálové a osamělí útočníci.

Co se týče používání nástrojů pracovníky bezpečnostních složek, není jednoduché stanovit jednoznačné stanovisko. ERG-22+ sice podle výzkumů slouží lépe profesionálům než terénním pracovníkům, v současné době ale probíhají snahy o jeho uzpůsobení právě pro pracovníky bezpečnostních složek. U nástroje VERA-2R je doporučeno používání psychology, psychiatry či pracovníky zpravodajských služeb, kteří mají zkušenosti v oboru násilné radikalizace z důvodu obav ze špatného interpretování výsledků (Lloyd, 2019). Dalo by se argumentovat, že pokud by pracovníci policie či vězeňské služby měli dostatečné zkušenosti a znalosti v tomto oboru, mohl by být nástroj určen i jim. A v současné době navíc probíhá implementace tohoto nástroje i do působnosti bezpečnostních složek několika států EU. Nástroj TRAP-18 se v tomto ohledu zdá nejvíce vstřícný, protože ve výčtu toho, kdo může tento nástroj administrovat, jsou i pracovníci „*orgánů boje proti terorismu, kteří aktivně řeší případy či mají supervizní povinnost“ (Lloyd, 2019, s. 36).* To by se po zaškolení mohlo týkat i pracovníků policie či vězeňské služby.

Všechny tři nástroje demonstrují dobrou až excelentní validitu i reliabilitu, u všech by ale také podle autorů bylo potřeba dalšího výzkumu k podložení těchto závěrů ohledně validity a reliability (viz např. Guldemann, Meloy, 2020; Elliott et al., 2023; Powis et al., 2019).

Jako jedno z kritérií tohoto srovnání jsem si vybrala použitelnost pro pracovníky bezpečnostních sborů. Toto kritérium jsem zvolila, jelikož příslušníci těchto složek hrají v odhalování radikalizace důležitou roli. Bohužel ale často nemají potřebné znalosti či dokonce povědomí o dané problematice (RAN, 2021). Přitom tito pracovníci přicházejí často do kontaktu s různými lidmi, což v kombinaci s potřebnými znalostmi „*generuje schopnost a příležitost identifikovat symptomy nasvědčující tomu, že je jedinec radikalizován, prochází radikalizačním procesem, radikalizuje osoby jiné nebo se chová a vystupuje tak, že z toho lze odvodit plánování nebo přípravu násilného skutku*“ (Vegrichtová, 2019, s. 127).

Znalosti problematiky radikalizace pracovníků ozbrojených bezpečnostních složek tedy jednoznačně pomáhají k odhalování radikalizace. Toto odhalování radikalizace by se dalo přirovnat k metodě nestrukturovaného odborného posudku. Takové posudky ale bývají nepřesné a subjektivní. Bylo také potvrzeno, že metoda strukturovaného odborného posudku funguje na odhalování násilné radikalizace mnohem lépe (Smith & Nolan, 2016).

Navíc bylo prokázáno, že „*aspekty modelu strukturovaného odborného posudku pro hodnocení rizika násilí mohou být naučeny a přesně používány různými profesními skupinami, včetně policie*“ (Storey et al., 2011). Nalezení vhodné metody strukturovaného odborného posudku pro pracovníky ozbrojených bezpečnostních složek by tedy mohlo rozšířit způsoby odhalování násilné radikalizace v České republice.

4.2. Opatření proti radikalizaci

Tuto kapitolu jsem souhrnně nazvala opatření proti radikalizaci. Zařadila jsem sem jak preventivní opatření (tedy působící jako primární a sekundární prevence), tak opatření deradikalizační (tedy působící jako terciální prevence) (Ministerstvo vnitra České republiky, n.d. b).

I zde bývá problém s přesným definováním. Někteří akademici vnímají deradikalizační opatření (či proces) jakou soubor nějakých preventivních opatření, pomocí nichž se dělá intervence v případě probíhající či dokonané radikalizace, někteří jiní zase striktně oddělují prevenci a deradikalizaci jako dvě různé disciplíny, přičemž v prevenci je důraz na aktivity, které předcházejí radikalizaci, a v deradikalizaci na aktivity, které pomáhají radikalizovaného člověka odpoutat od radikálních postojů (Vegrichtová, 2019, s. 155).

Pro účely této práce jsem deradikalizaci a prevenci rozdělila do dvou samostatných podkapitol, i když je určitě možné, že se někde budou tyto kapitoly protínat či překrývat.

4.2.1. Deradikalizace

Deradikalizační proces (či deradikalizace) by měl být vyústěním celého procesu odhalování násilné radikalizace. Cílem odhalování radikalizace je tedy zastavení či zpomalení procesu radikalizace a tím ochrana veřejnosti i samotného radikalizovaného člověka před činy, které by mohl spáchat (Vegrichtová, 2019, s. 155).

Deradikalizační proces sestává ze stránek kognitivní a behaviorální. Na behaviorální úrovni jde o zastavení násilných akcí, na úrovni kognitivní o obnovení důvěry v systém, zpětné začlenění do společnosti (a hlavně obnovení chutě se začlenit) a odmítnutí nedemokratických prostředků (Doosje et al., 2016). Obě tyto úrovně jsou přitom spolu provázané. Někteří autoři také charakterizují proces radikalizace jako dvoustupňový, přičemž behaviorální složka (tzv. disengagement) je předvojem složky kognitivní a jen společně dohromady tvoří deradikalizaci (Doosje et al., 2016). Deradikalizační proces tedy není kompletní, pokud nedochází i k odmítnutí radikálních myšlenek a postojů (Doosje et al., 2016).

Behaviorální složka může obsahovat faktory jako: „*odmítnutí rigidní ideologie, odmítnutí násilí, důkazy o nahrazení přesvědčení nenásilnými činy či motivace k deradikalizaci*“ (Vegrichtová, 2019, s. 159). Kognitivní složka potom faktory jako: „*přesvědčení, že násilí je*

nesprávnou cestou, deziluze z duchovního vedení, posun ve vnímání ideologie, deziluze ze zkušeností s organizací či úsilí o vyvázání se z organizace“ (Vegrichtová, 2019, s. 159).

Autoři studie *Terrorism, radicalization and de-radicalization* popisují tři úrovně deradikaliačních faktorů: mikro, mezo a makro úroveň (Doosje et al., 2016). Z faktorů mikro úrovně popisují např. ztrátu přitažlivosti ideologie, prožití důležitých životních situací (např. úmrtí blízkého, narození dítěte či manželství), které může radikální skupinu odstavit na vedlejší kolej, či „*pochybnosti*“²² (Doosje et al., 2016, s. 82). Na mezo úrovni může být takovým faktorem oddálení od skupiny, např. vyvolané nějakým intrapersonálním konfliktem či zvyšující se nedůvěrou ve skupinu samotnou či její vůdce. A jako příklad deradikalizace na makro úrovni uvádějí autoři např. vězení, které vytváří pro jednotlivce specifické prostředí. Toto prostředí poté může jedince postrčit k tomu, aby chtěl začít žít svůj život nanovo a jinak (Doosje et al., 2016). Prostředí vězení je ale problematickým faktorem, protože může působit i jako faktor radikalizační (viz kapitola *Rizikové faktory radikalizace*).

Pressman ve své práci např. zdůraznila tři typy faktorů, které napomáhají deradikalizaci jedince (Pressman, 2009, cit. podle Kvasničková, 2016):

- **„deradikalizační faktory** – *odmítnutí rigidní ideologie; odmítnutí násilí; důkazy o nahrazení nenásilnými cíli; motivace k deradikalizaci*
- **uvolňovací faktory** – *víra, že násilí je neúspěšná strategie; změna v ideologii; zklamání ze zkušeností z organizace*
- **ochranné faktory** – *rodina/partner/manžel odmítající násilí; veřejné mínění odmítající podporu násilí; změna představy o nepříteli a požadovaných cílech; zvrát sociálního odcizení, nenásilné názory významných druhých.*“

---

²² Autoři tento mechanismus popisují jako „*intellectual doubt*“ (pochybnosti), dodávají také příklad takových pochybností: „*Do I want to live my life like this forever?*“ (Chci svůj život žít takto napořád?) (Doosje et al., 2016, s. 82).

4.2.2. Prevence

Do této kapitoly jsem zařadila i prevenci, jelikož je také součástí opatření proti radikalizaci. Prevencí se obecně rozumí předcházení nějakému problému tak, aby se snižovala pravděpodobnost jeho vzniku. Slouží tedy jako primární intervence (Ministerstvo vnitra České republiky, n.d. b).

Prevence samotná může fungovat na několika úrovních: lokální, státní či dokonce evropské.

Na lokální úrovni probíhá prevence radikalizace např. ve věznicích. Dobrým příkladem takové prevence je český program SAIRO (systém analytické identifikace radikalizace osob). Tento program byl vyvinut spoluprací Národní centrály proti organizovanému zločinu (NCOZ) a Vězeňské služby (VS) (konkrétně Ondřejem Kolářem a Jiřím Procházkou) v roce 2015 a je součástí projektu „Detekce projevů radikalizace u osob ve věznicích v ČR“ (Strnad, 2022). Tento projekt má kromě SAIRO ještě další dvě části, a to proškolení pracovníků vězeňské služby a také realizaci výzkumu v oblasti radikalizace osob v ČR (Procházka, 2017). Ale zpět k programu SAIRO. Je založen na indikátorech, které jsou dle důležitosti rozděleny do tří skupin. Každý indikátor je také bodově ohodnocen. Konečné vyhodnocení procesu radikalizace poté probíhá na základě provázanosti indikátorů a automatickým matematickým propočtem (Procházka, 2017). Poté, co dojde k vyhodnocení, jsou výsledky ještě prověřeny a na jejich základě jsou přijata potřebná opatření. Program slouží nejen k prevenci radikalizace u ještě neradikalizovaných vězňů, ale pomáhá také už radikalizovaným vězňům se deradikalizovat a začlenit zpět do společnosti (Procházka, 2017).

Česká republika vytváří pravidelně Akční plán boje proti extremismu a předsudečné nenávisti (dříve Národní akční plán pro boj proti terorismu). Plán na roky 2023 a 2024 obsahuje několik snah prevence radikalizace u jedinců na území ČR. Jedním ze tří strategických cílů plánu je „Transparentní a srozumitelné posilování důvěry v demokracii“. Tento cíl je složen z několika pilířů, které by měly významně posílit prevenci radikalizace. Jsou jimi např. (Ministerstvo vnitra České republiky, 2023, s. 12-15):

- aktivity na reintegraci (z)radikalizovaných a prevenci recidivy, které mají za cíl zavádět resocializační programy pro mladé pachatele, které by jim pomohly v lepším začlenění zpět do společnosti,

- vzdělávání a osvěta, kam patří různé vzdělávací a preventivní programy pro školy a mediální kampaně,
- transparentní a oboustranně výhodná integrační politika, která se týká hlavně integrace menšin u nás žijících a přicházejících cizinců a obsahuje také provádějí preventivních programů v sociálně vyloučených lokalitách.

I další z cílů plánu obsahuje prevenční aktivity, jako např. posílení schopnosti bezpečnostních složek detekovat radikalizované osoby či zabránění infiltrace radikalizovaných osob do bezpečnostních složek. Tyto aktivity se ale netýkají prevence radikalizace daných osob, ale spíše prevence činů, které by tyto radikalizované osoby mohly spáchat.

Evropská Unie, i když sama uvádí, že hlavní zodpovědnost za řešení radikalizace nesou samy členské státy, má nástroje, pomocí kterých proti radikalizaci lze bojovat (Evropský parlament, 2021a):

- *„Sít' pro zvyšování povědomí o radikalizaci (RAN = Radicalisation Awareness Network): síť spojující učitele, policisty, vězeňské orgány a další pracovníky z celé Evropy, kteří přicházejí do styku s lidmi, jež byli nebo jsou vůči radikalizaci zranitelní. Tato síť sdružuje zhruba 2000 pracovníků, kteří působí v různých pracovních skupinách.*
- *Jednotka Europolu pro oznamování internetového obsahu vyhledává na internetu teroristické materiály a předává je hostitelským platformám. Od svého vzniku v roce 2015 podala internetovým společnostem přes 130 tisíc takových oznámení.*
- *V prosinci 2020 schválil Evropský parlament strategii bezpečnostní unie EU na období 2020–2025 a novou protiteroristickou agendu, jejímž cílem je předcházet radikalizaci, a to například poskytováním příležitostí ohroženým mladým lidem a podporou rehabilitace radikalizovaných vězňů.*
- *Na konci roku 2020 dosáhly Evropský parlament a Rada politické dohody o pravidlech, která přinutí online platformy k odstranění teroristického obsahu do jedné hodiny. “*

Jedním z konkrétních počinů sítě RAN je program TerRa (Terrorism and Radicalization). Tento program je zaměřen na prevenci, vzdělávání a komunitní přístup v boji proti radikalizaci a je financován Evropskou komisí (RAN, 2018). Tvoří ho rozsáhlá síť odborníků, akademických pracovníků, bývalých radikálů, obětí terorismu a tzv. frontliners²³. Výstupem projektu je vzdělávací manuál a videa pro pracovníky, kteří přichází do kontaktu s mladými lidmi a mohli by tak teoreticky být schopni podchytit radikalizaci těchto mladých lidí (pro učitele, policisty, pracovníky vězeňské služby či sociální pracovníky) i pro další osoby, které by mohly s radikalizací přijít do kontaktu (náboženští vůdci, novináři, politici). Tento program má sloužit právě ke komunitní výměně informací a vytváření informovaných úsudků ohledně radikalizace mezi jedinci, se kterými pracují. Program TerRa se zaměřuje na všechny typy radikalizace (pravicovou, levicovou, islamistickou atd.) (RAN, 2018).

Dalším z programů sítě RAN je CoPPRa (Community Policing and the Prevention of Radicalisation). Tento program je financován Evropskou Unií a spolufinancován Belgickou federální policií (RAN, 2021). Je zaměřen na policisty v první linii²⁴. Podle odborníků jsou to totiž často tito policisté, kteří přicházejí s radikalizací do styku a mohou být významně nápomocní při jejím odhalování (RAN, 2021). Také svými činnostmi pomáhají radikalizaci předcházet. Bohužel právě tito policisté často nemají potřebné znalosti radikalizace, nepoznají varovné signály radikalizaci značící nebo neví, jak na ně odpovědět (RAN, 2021). Proto byly v rámci tohoto projektu vyvinuty vzdělávací materiály (kapesní manuál pro policisty, tréninkový manuál) za účelem dovedení policistů a navýšení šance na odhalování a prevenci radikalizace. Program se týká zhruba 18 států EU a Česká republika je jedním z nich (RAN, 2021).

Programů v rámci skupiny RAN existují desítky, pro účely této práce jsem uvedla jen dva nejznámější.

---

²³ Frontliner – „osoba, která pracuje v předních liniích veřejné činnosti organizace, obvykle na místě přímého kontaktu se zákazníky, klienty, uživateli služeb organizace atd.“ (Oxford English Dictionary, 2023), bývají tak označováni učitelé, zdravotníci, pracovníci bezpečnostních složek atd.

²⁴ První linie zde definována takto: „práce v terénu, porozumění místním komunitám a udržování dobrých kontaktů s komunitami“ (RAN, 2021), v českém kontextu tedy strážníci či policisté v terénu.

5. Diskuze

Cílem této literárně-přehledové práce bylo popsat stav poznání v oblasti radikalizace a srovnat vybrané metody odhalování násilné radikalizace ze dvou hledisek: aplikace na český kontext a použití pro pracovníky ozbrojených bezpečnostních složek.

Ze srovnání vybraných metod odhalování násilné radikalizace vyplynulo, že jako nejvhodnější metoda na použití v českém kontextu a pracovníky ozbrojených bezpečnostních složek se jeví nástroj TRAP-18. Prostředí, ve kterém byl tento nástroj vyvinut, se svými specifiky radikalizace nejvíce ze všech tří nástrojů blíží českému kontextu. Tento nástroj je také nejvíce ze všech tří nástrojů vstřícný vůči možnému používání pracovníky ozbrojených bezpečnostních složek.

Limitem této práce je omezená expertní znalost autorky a pouze akademické povědomí o problematice radikalizace. Toto se autorka snažila vyvážit použitím velkého množství relevantních zdrojů, kterými podložila svá tvrzení i závěry týkající se srovnávání vybraných metod odhalování násilné radikalizace. I tak je ale nutné brát zřetel na nedostatek zkušeností autorky s touto problematikou.

Přínosem této práce je její široká teoretická základna. Tato práce se dá využít jako souhrnný informační podklad o současném stavu poznání v oblasti radikalizace. Také by se dala použít jako základ pro budoucí hlubší výzkum problematiky metod odhalování násilné radikalizace.

Budoucí výzkum v této oblasti by mohl přinést detailnější průzkum toho, jaká metoda odhalování násilné radikalizace by byla nejvhodnější pro použití v českém kontextu a pro použití pracovníky ozbrojených bezpečnostních složek. Tento výzkum by mohl být realizován např. cestou fokusních skupin s vybranými odborníky či praktická implementace některé z metod a jejím aplikace v kontextu České republiky.

6. Závěr

Cílem této práce bylo zaprvé představit téma radikalizace a současné poznání v této oblasti, zadruhé srovnat známé vybrané metody odhalování násilné radikalizace vyvinuté v zahraničí z hlediska použitelnosti relevantními bezpečnostními činiteli v českém kontextu. Oba tyto cíle byly naplněny.

V této práci jsem se rovněž v teoretické rovině věnovala tématu radikalizace. Nejprve jsem shrnula aktuální terminologii používanou v této oblasti, definičně jsem vymežila pojmy radikalizace, terorismu a extremismu a rozlišila jednotlivé typy extremistických ideologií. V druhé kapitole jsem věnovala prostor tématu agrese, násilí a emocí. Popsala jsem, co je agrese, jakou má souvislost s násilím včetně různých teorií, které se snaží vysvětlit, jak agrese vzniká. Na závěr této kapitoly jsem uvedla vztah agrese a násilí s emocemi. V další kapitole jsem se pak věnovala samotné radikalizaci. Zde jsem popsala rizikové mechanismy radikalizace, které mohou působit na úrovni individuální, skupinové či masové. Také jsem se věnovala modelům radikalizace, které se snaží postihnout, jakým způsobem jsou lidé radikalizováni. V závěrečné kapitole jsem se věnovala možnostem práce s násilnou radikalizací, tedy jednak odhalování násilné radikalizace a následně vhodným metodám intervence. V části zaměřené na odhalování násilné radikalizace jsem se dále zaměřila na indikátory procesu násilné radikalizace, představila vybrané metody odhalování násilné radikalizace a srovnala je z hlediska použitelnosti v českém kontextu. Zde jsem také zmínila některá specifika radikalizace v České republice.

Radikalizace je problémem nejen v České republice, ale i v podstatné části zbytku světa. V České republice, podobně jako v ostatních zemích, má svá specifika, která ji v mnohém odlišují od zemí např. západní Evropy. S rostoucími radikalizačními tendencemi ve společnosti se jeví jako vhodné mít k dispozici spolehlivé a efektivní nástroje na odhalování násilné radikalizace. Je rovněž nezbytné mít odborníky, kteří mají dostatečnou erudici o procesu radikalizace a umí vybrané nástroje používat. Do budoucna lze doporučit do procesu odhalování násilné radikalizace více zapojit další bezpečnostní činitele, např. pracovníky ozbrojených bezpečnostních sborů jako Policie ČR nebo zpravodajské služby. Zároveň je ale nutné poskytnout jim k tomu potřebné znalosti a nástroje, které mohou v praxi účinně používat. Po větším zapojení těchto pracovníků do odhalování násilné radikalizace, jejich adekvátnímu proškolení a praktické implementaci vhodných nástrojů, lze očekávat významné zefektivnění tohoto procesu.

Reference

- Allen, J. J., & Anderson, C. A. (2017). Aggression and violence: Definitions and distinctions. In P. Sturmeý (Ed.). *The Wiley handbook of violence and aggression* (pp. 1-14). John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781119057574.whbva001>
- Anderson, C. A. & Bushman, B. J. (2002). The Effects of Media Violence on Society. *Science*, 295(5564), 2377-2379. <https://doi.org/10.1126/science.1070765>
- Anderson, C. A., Shibuya, A., Ihori, N., Swing, E. L., Bushman, B. J., Sakamoto, A., Rothstein, H. R. & Saleem, M. (2010). Violent video game effects on aggression, empathy, and prosocial behavior in Eastern and Western countries: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 136(2), 151–173. <https://doi.org/10.1037/a0018251>
- Asch, S. E. (1956). Studies of independence and conformity: I. A minority of one against a unanimous majority. *Psychological Monographs: General and Applied*, 70(9), 1–70. <https://doi.org/10.1037/h0093718>
- Bandura, A., Ross, D. & Ross, S. A. (1961). Transmission of Agression Through Imitation of Agressive Models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63, 575-582. Retrieved from: <https://psychclassics.yorku.ca/Bandura/bobo.htm#f1>
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. General Learning Press.
- Bartlett, J., & Miller, C. (2012). The Edge of Violence: Towards Telling the Difference Between Violent and Non-Violent Radicalization. *Terrorism and Political Violence*, 24(1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/09546553.2011.594923>
- Basra, R. & Neumann, P. R. (2016). Criminal Pasts, Terrorist Futures: European Jihadists and the New Crime-Terror Nexus. *Perspectives on Terrorism*, 10(6), 25-40. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/26297703>
- Berkebile, R. E. (2017). What Is Domestic Terrorism? A Method for Classifying Events From the Global Terrorism Database. *Terrorism and Political Violence*, 29(1), 1–26. <https://doi.org/10.1080/09546553.2014.985378>
- BIS. (2023, 26. října). Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2022. Retrieved from: <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2022-2cd547c8.html>
- Bloom, M. (2022). Women and Terrorism. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.124>

- Borum, R. (2011). Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Social Science Theories. *Journal of Strategic Security*, 4(4), 7–36. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/26463910>
- Borum, R., Lodewijks, H. P. B., Bartel, P. A., & Forth, A. E. (2021). The Structured Assessment of Violence Risk in Youth (SAVRY). In K. S. Douglas & R. K. Otto (Eds.), *Handbook of violence risk assessment*. (pp. 438–461). Routledge/Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9781315518374-22>
- Bötticher, A. (2017). Towards Academic Consensus Definitions of Radicalism and Extremism. *Perspectives on Terrorism*, 11(4), 73-77. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/26297896>
- Brave Research Tool. (n.d.). Resilience Research Centre. Retrieved from: <https://brave.resilienceresearch.org/>
- Bronfenbrenner, U. & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology*. (pp. 793-828). Wiley.
- Bundesamt für Verfassungsschutz. (n.d.). Left-wing extremism. Retrieved from: https://www.verfassungsschutz.de/EN/topics/left-wing-extremism/left-wing-extremism_node.html
- Burger, J. M. (2009). Replicating Milgram: Would people still obey today? *American Psychologist*, 64(1), 1–11. <https://doi.org/10.1037/a0010932>
- Carter, E. (2018). Right-wing extremism/radicalism: reconstructing the concept. *Journal of Political Ideologies*, 23(2), 157–182. <https://doi.org/10.1080/13569317.2018.1451227>
- Centrum proti hybridním hrozbám. (n.d.). Radikalizace. Ministerstvo vnitra České republiky. Retrieved from: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/ostatni-hybridni-hrozby-radikalizace.aspx>
- Círoková, K. (2021, 6. července). První český terorista poprvé promluvil. *Seznam Zprávy*. Retrieved from: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/jsem-vlastenec-ne-terorista-jaromir-balda-je-z-vezeni-doma-a-promluvil-169016>
- Crimston, Ch. R., Selvanathan, H. P. & Jetten, J. (2021). Moral Polarization Predicts Support for Authoritarian and Progressive Strong Leaders via the Perceived Breakdown of Society. *Political Psychology*, 43(4), 671-691. <https://doi.org/10.1111/pops.12787>

- Cubitt, T. & Wolbers, H. (2022). Review of violent extremism risk assessment tools in Division 104 control orders and Division 105A post-sentence orders. *Serious & Organised Crime*. Retrieved from: <https://www.aic.gov.au/sites/default/files/2023-05/sr14.pdf>
- Čermák, I. (1998). *Lidská agrese a její souvislosti*. Fakta.
- Danics, Š. (2019). Pravicové populistické strany a radikalizace společnosti. In J. Ušiak & D. Kollár, *Bezpečnostné forum 2019* (s. 37-43). Interpolis.
- Danics, Š. & Tejchmanová, L. (2017). *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Univerzita Jana Amose Komenského.
- Doosje, B., Moghaddam, F. M., Kruglanski, A. W., de Wolf, A., Mann, L. & Feddes, A. R. (2016). Terrorism, radicalization and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology*, 11, 79-84. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.06.008>
- Doyle, M. & Dolan, M. (2002), Violence risk assessment: combining actuarial and clinical information to structure clinical judgements for the formulation and management of risk. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 9, 649-657. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2850.2002.00535.x>
- Drake, D. (2021, 11. září). 11. září 2001: Den, kdy teroristé napadli nejen Ameriku, ale celý Západ. *Novinky.cz*. Retrieved from: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-amerika-11-zari-2001-den-kdy-teroriste-napadli-nejen-ameriku-ale-cely-zapad-40371613>
- Duits, N. & Kempes, M. (2023). Interrater and intra-rater reliability of the VERA-2R tool. *Frontiers in Psychiatry*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1236295>
- Duits, N., Overdulve, C., & Kempes, M. (2023). Using the VERA-2R, professional and organisational aspects. *Frontiers in Psychiatry*, 14. Retrieved from: <https://www.frontiersin.org/journals/psychiatry/articles/10.3389/fpsy.2023.1165279>
- Elliot, I. A., Randhawa-Horne, K. & Hambly, O. (2023). The Extremism Risk Guidance 22+: An exploratory psychometric analysis. *Ministry of Justice*. Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/publications/extremism-risk-guidance-22-an-exploratory-psychometric-analysis>
- Ellis, D. A, Zucker, R. A. & Fitzgerald, H. E. (1997). The Role of Family Influences in Development and Risk. *Alcohol Health and Research World*, 21(3), 218-226. Retrieved from:

https://scholar.google.com/scholar?hl=cs&as_sdt=0%2C5&q=The+Role+of+Family+Influences+in+Development+and+Risk&btnG=

- Ersan, C. & Tok, S. (2020). The Study of the Aggression Levels of Preschool Children in Terms of Emotion Expression and Emotion Regulation. *Education and Science*, 45(201), 359-391. <https://doi.org/10.15390/EB.2019.8150>
- Europol. (2021). European Union Terrorism Situation and Trend report 2019. Retrieved from: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>
- Europol. (2023). European Union Terrorism Situation and Trend report 2023. Retrieved from: <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2023-te-sat>
- Evropský parlament. (2021a, 27. ledna). Radikalizace v EU: Co vlastně znamená a jak jí předcházet? Retrieved from: <https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20210121STO96105/radikalizace-v-eu-co-vlastne-znamen-a-jak-ji-predchazet>
- Evropský parlament. (2021b, 20. srpna). Terorismus v EU v číslech: počty útoků, obětí a zatčení v roce 2020. Retrieved from: <https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20210628STO07262/terorismus-v-eu-pocty-utoku-obeti-a-zatceni-v-roce-2020>
- Ferguson, Ch. J. & Beaver, K. M. (2009). Natural born killers: The genetic origins of extreme violence. *Aggression and Violent Behavior*, 14(5), 286-294. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.03.005>
- Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford University Press.
- Freedom House. (n.d.). Freedom map. Retrieved from: <https://freedomhouse.org/explore-the-map?type=fiw&year=2024&mapview=trend>
- Fromm, E. (1997). *Anatomie lidské destruktivity*. Portál.
- Gambetta, D. & Hertog, S. (2018). *Engineers of Jihad: The Curious Connection between Violent Extremism and Education*. Princeton University Press.
- Gavriněv, V. (2023, 4. prosince). Opice, vybombardovat, napsal starosta Novotný o Palestincích. Řeší to policie. *Seznam Zprávy*. Retrieved from: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-opice-vybombardovat-napsal-starosta-novotny-o-palestincich-resi-to-policie-240934>

- Guldemann, A. & Meloy, J. R. (2020). Assessing the threat of lone-actor terrorism: the reliability and validity of the TRAP-18. *Forensische Psychiatrie, Psychologie, Kriminologie*, 14(2), 158–166. <https://doi.org/10.1007/s11757-020-00596-y>
- Hamm, M. S. (2013). *The Spectacular Few: Prisoner Radicalization and the Evolving Terrorist Threat*. New York University Press.
- Hamm, M. S. & Spaaij, R. (2017). *The age of lone wolf terrorism*. Columbia University Press.
- Hasan, Y., Bègue, L. & Bushman, B. J. (2012). Viewing the world through “blood-red tinted glasses”: The hostile expectation bias mediates the link between violent video game exposure and aggression. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(4), 953-956. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2011.12.019>
- Hasan, Y., Bègue, L., Scharnow, M. & Bushman, B. J. (2013). The more you play, the more aggressive you become: A long-term experimental study of cumulative violent video game effects on hostile expectations and aggressive behavior. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(2), 224-227. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2012.10.016>
- Herschinger, E., Bozay, K., von Drachenfels, M., Decker, O. & Joppke, Ch. (2020). A Threat to Open Societies? Conceptualizing the Radicalization of Society. *International Journal of Conflict and Violence*, 14(2), 1-16. <https://doi.org/10.4119/ijcv-3807>
- Herzog-Evans, M. (2018). A comparison of two structured professional judgment tools for violent extremism and their relevance in the French context. *European Journal of Probation*, 10(1), 3-27. <https://doi.org/10.1177/2066220317749140>
- Hogg, M. A., Kruglanski, A. & van den Bos, K. (2013). Uncertainty and the Roots of Extremism. *Journal of Social Issues*, 69(3), 407-418. <https://doi.org/10.1111/josi.12021>
- Hung, B., Jayasumana, A. & Bandara, V. (2018). INSIGHT: A system to detect violent extremist radicalization trajectories in dynamic graphs. *Data & Knowledge Engineering*, 118, 52-70. <https://doi.org/10.1016/j.datak.2018.09.003>
- Charvát, J. (2007). *Současný politický extremismus a radikalismus*. Portál.
- Isdal, P. (2022). Násilí je bezmoc. In B. Jakobsen, M. Rakil (Eds.). *Násilí je možné zastavit* (2. ed., pp 78-92). Úřad vlády České republiky.
- Janata, J. (2000). *Agrese tolerance a intolerance*. Grada.

- Jensen, M. A., Seate, A. A. & James, P. A. (2018). Radicalization to Violence: A Pathway Approach to Studying Extremism. *Terrorism and Political Violence*, 32(5), 1067-1090. <https://doi.org/10.1080/09546553.2018.1442330>
- Kabátová, Š. (2018, 20. května). Manželství homosexuálů? Povede k muslimskému mnohoženství a konci západní civilizace, míní Benda. *Lidovky.cz*. Retrieved from: https://www.lidovky.cz/domov/manzelstvi-homosexualu-povede-k-muslimskemu-mnohozenstvi-homofob-nejsem-rika-benda.A180517_141450_ln_domov_sk
- Kabrhelová, L., Žižková, T. & Jurčová, A. (2022, 3. ledna). Politoložka Guasti: O demokracii musíme pečovat. Pandemie nám připomněla, jak je křehká. *Irozhlas.cz*. Retrieved from: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/podcast-vinohradska-12-koronavirus-petra-guasti-fsv-uk_2201030600_bar#transkripce
- Kasalová, P. (2023). Učitelské rozpoznávání a reakce na násilnou radikalizaci u žáků a studentů. [diplomová práce, Univerzita Karlova]. Digitální repozitář Univerzity Karlovy. Retrieved from: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/180094>
- Klein, K. M. & Kruglanski, A. W. (2013). Commitment and Extremism: A Goal Systemic Analysis. *Journal of Social Issues*, 69(3), 419-435. <https://doi.org/10.1111/josi.12022>
- Kocmanová, M. (2023). Riziko radikalizace v době rusko-ukrajinské války: Využívání slabých míst české společnosti jako hrozba národní bezpečnosti. *Expertní skupina pro Ukrajinu*. Retrieved from: <https://fsv.cuni.cz/aktuality/riziko-radikalizace-v-dobe-rusko-ukrajinske-valky-vyuzivani-slabych-mist-ceske>
- Knudsen, R. A. (2021). Between vulnerability and risk? Mental health in UK counter-terrorism. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 13(1), 43-61. <https://doi.org/10.1080/19434472.2019.1703782>
- Krueger, A. B. (2008). *What Makes a Terrorist: Economics and the Roots of Terrorism*. Princeton University Press.
- Kvasničková, B. (2016). Hrozby, rizika a prevence násilné radikalizace jedince. [diplomová práce, Univerzita Karlova]. Digitální repozitář Univerzity Karlovy. Retrieved from: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/83120>
- Labella, M. H. & Masten, A. S. (2018). Family influences on the development of aggression and violence. *Current Opinion in Psychology*, 19, 11-16. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.03.028>

- Láska, T. (2023, 12. října). Další nenávistné útoky proti queer lidem se nedají vyloučit. Situace je alarmující, říká právnička. *Český rozhlas*. Retrieved from: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/teplaren-vyroci-lucia-plavakova-queer-rozhovor_2310122157_til
- Lewandowsky, S. & Yesilada, M. (2021). Inoculating against the spread of Islamophobic and radical-Islamist disinformation. *Cognitive Research: Principles and Implications*, 57. <https://doi.org/10.1186/s41235-021-00323-z>
- Logan, C. & Lloyd, M. (2019). Violent extremism: A comparison of approaches to assessing and managing risk. *Legal and Criminological Psychology*, 24, 141-161. <https://doi.org/10.1111/lcrp.12140>
- Lloyd, M. (2019). Extremism Risk Assessment: A Directory. Centre for Research and Evidence on Security Threats. Retrieved from: <https://crestresearch.ac.uk/resources/extremism-risk-assessment-directory/>
- Lösel, F. & Bliesener, T. (2021). Extremism, Radicalization and Terrorism: Editorial. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 104(3), 179-183. <https://doi.org/10.1515/mks-2021-0134>
- Lygre, R.B., Eid, J., Larsson, G. and Ranstorp, M. (2011). Terrorism as a process: A critical review of Moghaddam's "Staircase to Terrorism". *Scandinavian Journal of Psychology*, 52, 609-616. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2011.00918.x>
- Mareš, M. (2003). *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Barrister & Principal.
- Mareš, M. (2008). Terrorismus v Kanadě: Od domácích skupin ke globálním sítím. *The Science for Population Protection*. Retrieved from: <http://www.population-protection.eu/prilohy/casopis/5/32.pdf>
- Mareš, M. (2012). Pravicový extremismus v České republice. Friedrich-Ebert-Stiftung. Retrieved from: <https://www.fes.de/>
- Mareš, M. (2014, 8. září). Extremismus v ČR: Úvod a vymezení pojmu. *Metodický portál RVP.cz*. Retrieved from: <https://clanky.rvp.cz/clanek/19101/EXTREMISMUS-V-CR-UVOD-A-VYMEZENI-POJMU.html>
- McCauley, C. & Moskalenko, S. (2008). Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), 415-433. <https://doi.org/10.1080/09546550802073367>

- McCauley, C. & Moskalenko, S. (2014) Toward a Profile of Lone Wolf Terrorists: What Moves an Individual From Radical Opinion to Radical Action. *Terrorism and Political Violence*, 26(1), 69-85. <https://doi.org/10.1080/09546553.2014.849916>
- McCoy, J., Rahman, T & Somer, M. (2018). Polarization and the Global Crisis of Democracy: Common Patterns, Dynamics, and Pernicious Consequences for Democratic Polities. *American Behavioral Scientist*, 62(1), 16-42. <https://doi.org/10.1177/0002764218759576>
- Meloy, J. R. (2018). The Operational Development and Empirical Testing of the Terrorist Radicalization Assessment Protocol (TRAP–18). *Journal of Personality Assessment*, 100(5), 483–492. <https://doi.org/10.1080/00223891.2018.1481077>
- Milgram, S. (1974). *Obedience to Authority: An Experimental View*. Harper and Row.
- Ministerstvo vnitra České republiky. (2010, 25. listopadu). Co je extremismus? Retrieved from: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky. (2023, únor). Akční plán boje proti extremismu a předsudečné nenávisti 2023-2024. Retrieved from: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky. (2024, leden). Projevy extremismu a předsudečné nenávisti: Souhrnná situační zpráva 2. pololetí roku 2023. Retrieved from: <https://www.mvcr.cz/clanek/pololetní-zpravy-o-extremismu-odboru-bezpecnostni-politiky-mv.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky. (n.d. a). Ozbrojený bezpečnostní sbor. Retrieved from: <https://www.mvcr.cz/clanek/ozbrojeny-bezpecnostni-sbor.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky. (n.d. b). Prevence kriminality. Retrieved from: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>
- Moghaddam, F. M. (2005). The Staircase to Terrorism: A Psychological Exploration. *American Psychologist*, 60(2), 161-169. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.60.2.161>
- Moravcová, E. (2013). Jaká je ochota občanů spolupracovat s policií a co ji ovlivňuje? *Naše společnost (Our Society)*, 11(1), 47-56. <http://dx.doi.org/10.13060/1214-438X.2013.11.1.5>

- Moscovici, S., & Zavalloni, M. (1969). The group as a polarizer of attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 12(2), 125–135.
<https://doi.org/10.1037/h0027568>
- Nakonečný, M. (2017, 11. prosince). Fašismus. *Sociologická encyklopedie*. Retrieved from: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Fa%C5%A1ismus>
- Novák, L. (2023, 12. října). Rok od útoku u baru Tepláreň: přibývá nenávistných výroků proti LGBT+. Fico odmítá ‚genderové ideologie‘. *Český rozhlas*.
https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rok-od-utoku-na-teplaren-lgbt-nenavist-slovensko_2310121819_epo
- Orel, M., Facová, V. (2009). *Člověk, jeho mozek a svět*. Grada.
- Oxford English Dictionary. (2023). Frontliner (n.).
<https://doi.org/10.1093/OED/1033650903>
- Páv, M., Skřivánková, P., Vňuková, M., Ptáček, R. & Vevera, J. (2020). Hodnocení rizika násilného jednání. *Česká a slovenská psychiatrie*, 116(2), 66–73. Retrieved from: http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2020_2_66_73.pdf
- Piazza, J. A. (2006). Rooted in Poverty?: Terrorism, Poor Economic Development, and Social Cleavages. *Terrorism and Political Violence*, 18, 159-177.
<https://doi.org/10.1080/095465590944578>
- Piazza, J. A. (2017). The determinants of domestic right-wing terrorism in the USA: Economic grievance, societal change and political resentment. *Conflict Management and Peace Science*, 34(1), 52-80. <https://doi.org/10.1177/0738894215570429>
- Piazza, J. A. (2022). Fake news: the effects of social media disinformation on domestic terrorism, *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 15(1), 55-77.
<https://doi.org/10.1080/17467586.2021.1895263>
- Policie ČR. (2023, 22.12.). *Sít' X*. Retrieved from:
<https://twitter.com/PolicieCZ/status/1738102694030520733>
- Poněšický, J. (2005). *Agrese, násilí a psychologie moci*. Triton.
- Powis, B., Randhawa-Horne, K. & Elliot, I. (2019). Inter-rater reliability of the Extremism Risk Guidelines 22+ (ERG 22+). *Ministry of Justice*. Retrieved from:
<https://www.gov.uk/government/publications/inter-rater-reliability-of-the-extremism-risk-guidelines-22-erg-22>
- Pressman, D. E., Duits, N., Rinne, T., & Flockton, J. (2016). VERA-2R: Violent Extremism Risk Assessment-Version 2 Revised. Netherlands Ministry of Security and

Justice, Netherlands Institute for Forensic Psychiatry and Psychology. Retrieved from: <https://www.vera-2r.nl/>

- Procházka, J. (2017, říjen). Tisková zpráva ze zasedání Republikového výboru pro prevenci kriminality: Aktuální situace v oblasti odborného zacházení s pachateli v průběhu výkonu trestu – prevence radikalizace a extremistických projevů v chování. *Ministerstvo vnitra České republiky*. Retrieved from: <https://www.mvcr.cz/clanek/tiskova-zprava-ze-zasedani-republikoveho-vyboru-pro-prevencikriminality-701992.aspx>
- RAN. (2017). Ex Post Paper: Audiences of right – and left-wing violent extremists. Retrieved from: https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/fd3ac266-d21c-4c7e-8116-2a5e670bdeff_en?filename=ran_c-n_audiences_of_right_left-wing_violent_extremists_2-3_11_en.pdf
- RAN. (2018). TERRA Toolkit. Retrieved from: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/terra-toolkit_en
- RAN. (2021). CoPPRa. Retrieved from: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/coppra_en
- Robertson, T., Daffern, M. & Bucks, R. S. (2012). Emotion regulation and aggression. *Aggression and Violent Behavior*, 17(1), 72-82. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.09.006>
- Robertson, T., Daffern, M. & Bucks, R. S. (2014). Maladaptive emotion regulation and aggression in adult offenders. *Psychology, Crime & Law*, 20(10), 933-954. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2014.893333>
- Scrivens, R., Osuna, A. I., Chermak, S. M., Whitney, M. A., & Frank, R. (2023). Examining Online Indicators of Extremism in Violent Right-Wing Extremist Forums. *Studies in Conflict & Terrorism*, 46(11), 2149–2173. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2021.1913818>
- Silke, A. (2008). Holy Warriors: Exploring the Psychological Processes of Jihadi Radicalization. *European Journal of Criminology*, 5(1), 5-123. <https://doi.org/10.1177/1477370807084226>

- Silke, A. (2023). European Approaches to Risk Assessment of Terrorist Offenders. In N. Stockhammer (Ed.). *Routledge Handbook of Transnational Terrorism*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003326373>
- Serpeloni, F., Nätt, D., Gonçalves de Assis, S., Wieling, E. & Elbert, T. (2019). Experiencing community and domestic violence is associated with epigenetic changes in DNA methylation of BDNF and CLPX in adolescents. *Psychophysiology*, 57(1). <https://doi.org/10.1111/psyp.13382>
- Smith, Ch. & Nolan, M. (2016). Post-sentence continued detention of high-risk terrorist offenders in Australia. *Criminal Law Journal*, 40(3), 163-179. Retrieved from: https://scholar.google.com/scholar?hl=cs&as_sdt=0%2C5&q=Post-sentence+continued+detention+of+high-risk+terrorist+offenders+in+Australia&btnG=
- Smolík, J. (2020). *Psychologie terorismu a radikalizace: Jak se z beránek stávají vlci*. Mendelova Univerzita v Brně.
- Storey, J. E., Gibas, A. L., Reeves, K. A. & Hart, S. D. (2011). Evaluation of a Violence Risk (Threat) Assessment Training Program for Police and Other Criminal Justice Professionals. *Criminal Justice and Behavior*, 38(6), 554-564. <https://doi.org/10.1177/0093854811403123>
- Strnad, Š. (2022). *Nástroje detekce radikalizace v kontextu ochrany demokracie*. [Rigorózní práce, Masarykova univerzita]. Archiv závěrečných prací MUNI. Retrieved from: https://is.muni.cz/th/eay6v/?lang=de_cz
- Strnad, Š. & Kolář, O. (2023). Rizika radikalizace bezpečnostních sborů v kontextu společenské polarizace. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 1, 53-77. Retrieved from: https://scholar.google.com/scholar?hl=cs&as_sdt=0%2C5&q=dezinformace+a+radikalizace&btnG=
- Swami, V. & Barron, D. (2019). Translation and validation of body image instruments: Challenges, good practice guidelines, and reporting recommendations for test adaptation. *Body Image*, 31, 191-197. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2018.08.014>
- Šíchová, A. (2017). *Psychologické aspekty radikalizace*. [diplomová práce, Univerzita Karlova]. Digitální repozitář Univerzity Karlovy. Retrieved from: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/93181>

- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin, & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-37). Brooks/Cole.
- Trip, S., Bora, C. H., Marian, M., Halmajan, A. & Drugas, M. I. (2019). Psychological Mechanisms Involved in Radicalization and Extremism: A Rational Emotive Behavioral Conceptualization. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00437>
- van der Heide, L., van de Zwan, M. & van Leyenhorst, M. (2019). The Practitioner's Guide to the Galaxy: A Comparison of Risk Assessment Tools for Violent Extremism. *International Centre for Counter-Terrorism*. <https://doi.org/10.19165/2019.1.07>
- van Stekelenburg, J. (2017). Radicalization and Violent Emotions. *Political Science & Politics*, 50(4), 936-939. <https://doi.org/10.1017/S1049096517001020>
- Vegrichtová, B. (2019). *Hrozba radikalizace: Terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Grada.
- Vegrichtová, B. a kol. (2022). *Terorismus a radikalizace v České republice: Možnosti detekce rizikových osob*. Grada.
- Výrost, J. & Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie*. Grada.
- WHO. (n.d.). The VPA Approach. Retrieved from: <https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/approach>
- Williams, R. & Liebling, A. (2023). Do prisons cause radicalization? Order, leadership, political charge and violence in two maximum security prisons, *The British Journal of Criminology*, 63(1), 97–114. <https://doi.org/10.1093/bjc/azab122>
- Zimbardo, P.G. (1971). „Quiet Rage: The Stanford Prison Study” Videorecording. Psychology Dept., Stanford University.

Seznam příloh

Příloha 1: Tabulka vlastností nástrojů VERA-2R, ERG-22+ a TRAP-18

Přílohy

6.1. Příloha 1

	VERA-2R	ERG-22+	TRAP-18
autor/ autoři	Pressman, Duits, Rinne & Flockton	Lloyd & Dean	Meloy
země původu	Kanada	Anglie, Wales	USA a Evropa
typ radikalizace	všechny	všechny	všechny
dimenze	5+1	3	2
indikátory	34+11	22+	18
možnost přidat indikátor	ano	ano	ne
protektivní faktory	ano	částečně	absence faktorů rizikových
SPJ	ano	ano	ano
způsob vytvoření	literatura a názory odborných pracovníků	literatura a přímé empirické zkušenosti autorů s odsouzenými	-
původní účel/ zaměření	vězni, kteří spáchali akt násilného extremismu, zjišťování a managování rizika ve vězeňském prostředí	násilný extremismus vycházející z islamistických ideologií, použití ve vězení na již odsouzené	radikalizace osamělých útočníků, v radikalizační fázi před spácháním trestného činu
věková specifikace	ne	ne	od 18 let
nutnost osobního interview	ne	ne	ne
důraz na opakování hodnocení	ano	ano	ne
více hodnotitelů/ nástrojů	doporučeno	doporučeno	doporučeno
český překlad	ne	ne	ne